

**POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY
V PRAZE**

Fakulta bezpečnostně právní
Katedra společenských věd

Dezinformace jako psychologický problém

Diplomová práce

Disinformation as a psychological problem

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
Mgr. Ludmila Fonferová, Ph.D.

AUTOR PRÁCE
Bc. Matěj Barták

PRAHA
2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 15. 3. 2024

Bc. Matěj Barták

Poděkování

Tímto bych chtěl velice poděkovat Mgr. Ludmile Fonferové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za pomoc při tvorbě dotazníku, a za ochotu a čas, který mi v průběhu zpracování práce věnovala. Dále bych chtěl vyjádřit vděk všem kolegům a respondentům z řad civilního obyvatelstva, kteří byli ochotni zúčastnit se výzkumu. V poslední řadě děkuji své rodině a partnerce za trpělivost a neustálou podporu.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá psychologickými aspekty dezinformací se zaměřením na příslušníky Policie České republiky. V teoretické části je představen pojem dezinformace, jeho historie, související pojmy a jak se šíří. Dále je vysvětleno, proč jsou lidé náchylní k dezinformačním vlivům za využití několika psychologických konceptů. Nakonec je uvedeny předpoklady příslušníků policie k tomu aby dokázali čelit dezinformacím, dopady dezinformačního působení a jak se proti tomu bránit. Praktická část se zaměřuje na průzkum působení dezinformačního vlivu v rámci policie a srovnání s běžnou populací. Průzkum byl proveden formou dotazníkového šetření na specializovaných útvarech policie a na odpovídajícím vzorku běžné populace.

Klíčová slova

dezinformace * policie * propaganda * kognitivní psychologie * sociální psychologie * emoce * ovlivňování

Anotation

This master thesis deals with the psychological aspects of disinformation with a focus on members of the Police of the Czech Republic. The theoretical part introduces the concept of disinformation, its history, related concepts and how it spreads. It also explains why people are susceptible to disinformation using several psychological concepts. Finally, the prerequisites of police officers to counter disinformation, the effects of disinformation and how to defend against it are presented. The practical part focuses on research on the effects of disinformation influence within the police and comparison with the general population. The survey was conducted in the form of a questionnaire in specialized police departments and on a corresponding sample of the general population.

Key words

disinformation * police * propaganda * cognitive psychology * social psychology * emotions * manipulation

Obsah

Úvod	7
Teoretická část	9
1. Co je to dezinformace.....	9
1.1 Vysvětlení pojmu dezinformace a souvisejících pojmů.....	9
1.2 Původ pojmu dezinformace	12
1.3 Vývoj působení dezinformací průběhu historie	13
1.4 Formy a prostředky šíření dezinformací	20
1.5 Tematické rozdělení dezinformací.....	21
2. Psychologické aspekty podléhání dezinformacím	24
2.1 Kognitivní koncept dvou systémů myšlení	24
2.2 Jak emoce souvisí s podléháním dezinformacím	31
2.3 Postoje a kognitivní disonance	32
2.4 Jak sociální skupiny napomáhají šíření dezinformací.....	33
2.5 Komunikace jako prostředek šíření dezinformací	36
3. Policie a dezinformace	38
4. Dopady dezinformací a jak se proti nim můžeme bránit	41
Empirická část	44
5. Dezinformace jako psychologický problém.....	44
5.1 Stanovení výzkumných cílů a výzkumných otázek.....	44
5.2 Hypotézy průzkumu	44
5.3 Metodologie	45
5.4 Charakteristika výzkumného vzorku	47
5.5 Vyhodnocení průzkumu a analýza dat.....	49
5.5.1 Vyhodnocení dotazníku pro příslušníky PČR	49
5.5.2 Výsledky dotazníku pro běžné obyvatelstvo	61
5.6 Zhodnocení průzkumu	63

5.7	Diskuse.....	65
5.8	Doporučení pro praxi	68
	Závěr	70
	Seznam literatury	72
	Seznam obrázků.....	76
	Seznam tabulek.....	76
	Seznam příloh.....	76

Úvod

Tato práce se zabývá dezinformacemi a tím, jak tento pojem používají agenti západních mocností pro diskreditaci názorových oponentů.

Není lepší způsob, jak začít diplomovou práci zabývající se dezinformacemi než dezinformací. První věta úvodu je lež. Je to výmysl. Ale na internetu by se určitě našli lidé, kteří by ji považovali za pravdivou bez toho, aby zjišťovali, odkud pochází a s jakým úmyslem byla vypuštěna.

V dnešní době, kdy má prakticky každý přístup k velkému množství informačních zdrojů z celého světa, by mělo být jednoduché ověřovat si pravdivost přijímaných informací. Ovšem opak je pravdou. Vzhledem k neuvěřitelnému množství informací je těžké se v nich orientovat a automatické procesy naší vlastní mysli a sociální citění nám svými nedělají vždy nejlepší službu. Velká většina z nás si dokáže vybavit někoho ze svých známých, kdo dezinformačnímu vlivu podlehl. Případně my sami jsme se mohli stát obětí dezinformační kampaně a třeba si to ani neuvědomujeme. Na druhou stranu by si společnost měla uvědomit, že ne každý názor, který se odlišuje od hlavního názorového proudu, je dezinformace a nálepkou dezinformátora by se neměl označovat každý, kdo s námi jen trošku nesouhlasí.

Policie, která v České republice pomáhá občanům a chrání je před škodlivými vlivy, by měla svou činností přispívat k odhalování dezinformací a příslušníci policie by měli jít příkladem společnosti. K tomu by policisté měli být vybaveni znalostmi v oblasti rozpoznávání pravdivých a nepravdivých informací a měli by znát základní zásady internetové bezpečnosti a mediální gramotnosti. Pokud by selhali ti, kteří mají chránit veřejný pořádek, jakou šanci by proti této formě hybridní hrozby měli mít běžní občané.

Cílem práce je vytvořit soubor relevantních o sociálně psychologických aspektech dezinformačního působení jako komunikačně náročné situace se zaměřením na vnímání a řešení tohoto procesu příslušníky PČR. Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Celkově je práce členěna na pět kapitol. V první kapitole se seznámíme s pojmem dezinformace. V druhé kapitole se podíváme na to, jaké psychologické aspekty jsou příčinou podléhání

dezinformacím. Třetí kapitola se zabývá policisty a jejich předpoklady k odolnosti proti dezinformačnímu vlivu. Čtvrtá kapitola informuje o dopadech dezinformačního působení a jak se proti tomu bránit. Poslední kapitola se zabývá vyhodnocením dotazníkového šetření provedeného mezi policisty a běžným obyvatelstvem.

V teoretické části práce jsou shromážděny a analyzovány relevantní poznatky k tématu za využití literárních zdrojů. V empirické části je cílem odpovědět na výzkumné otázky a potvrdit nebo vyvrátit vytyčené hypotézy. K získání dat k zodpovězení výzkumných otázek bylo použito dotazníkové šetření.

Vzhledem k aktuálnosti tématu nebyl problém s nalezením relevantních informačních zdrojů. V současnosti se stále vydávají nové výzkumy a publikace na téma dezinformací.

Teoretická část

1. Co je to dezinformace

1.1 Vysvětlení pojmu dezinformace a souvisejících pojmů

Dezinformace, misinformace, hoax, fake news a propaganda. To jsou pojmy, které toho mají spoustu společného, ale zároveň se od sebe v různých aspektech odlišují. Vzhledem k zaměření této práce by na začátek bylo vhodné je od sebe oddělit a podívat se, co vlastně znamenají.

Dezinformace, misinformace a malinformace. Tyto pojmy sice zní velice podobně, ale v úplných základech se od sebe liší. Dezinformace je úmyslně lživá a podvodná informace, jenž se cíleně snaží ovlivnit naše mínění a má účinek prakticky na celou společnost. Misinformace představuje nesprávnou, nepravdivou nebo zavádějící informaci, v podstatě chybu, která však není šířena vědomě a s cílem působit na naše rozhodování. Je charakterizována tím, že autor či přenašeč této informace je pevně přesvědčen o její správnosti a pravdivosti. Malinformace je rozdílná od předchozích pojmů v tom, že se sice jedná o pravdivou informaci, ale je vypuštěna se záměrem někomu uškodit.¹

Když se hovoří o dezinformacích, není možné nezmínit propagandu. Dezinformace jsou totiž jedním z jejích nejefektivnějších nástrojů. Propaganda je systematické informační působení na lidi s úmyslem přetvořit jejich myšlení, chování a postoje. Cílem je dosáhnout jejich souladu s potřebami a úmysly propagandisty. Šíření propagandy se měnilo v průběhu let společně s nejmodernějšími komunikačními prostředky své doby, od kamenných destiček, přes papírové letáky a noviny až po masová média a sociální sítě. Jediné, co se

¹ KOPECKÝ, Kamil. *Co je to vlastně ten hoax, dezinformace, misinformace nebo třeba fake news? Čím se tyto termíny liší a co mají společného?* Online. PEDAGOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI. E-Bezpečí 2. 11. 2022 Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/2864-co-je-to-vlastne-ten-hoax-dezinformace-misinformace-nebo-treba-fake-news-cim-se-tyto-terminy-lisi-a-co-maji-spolecneho>. [cit. 2024-01-28].

za ta léta nezměnilo, jsou principy a účel propagandy. Propaganda nemusí být vždy myšlena negativně, proto se rozlišují tři druhy propagandy, bílá, černá a šedá.²

Bílá propaganda je často používaná jako nástroj státu k ovlivnění veřejného mínění a mobilizaci obyvatelstva za použití pravdivých a objektivních informací pocházejících z věrohodných zdrojů. Příkladem mohou být očkovací, či vzdělávací kampaně.³

Černá propaganda je to, co si lidé nejčastěji pod pojmem propaganda představí. Využívá lži, polopravdy, pravdivě působící dezinformace a skandalizaci k oslabení a očernění protivníka. Zdroje těchto informací jsou buď skryté, falešné nebo zavádějící. Příklady černé propagandy nalezneme v dnešní době často při volbách a v politice na celém světě a již odnepaměti slouží jako důležitá součást válek a konfliktů.⁴ Často je s ní spojován i nový pojem, který v sobě zahrnuje konvenční i nekonvenční metody boje, a to je hybridní válka.⁵

Šedá propaganda, jak již vychází z názvu, se pohybuje někde mezi výše zmíněnými pojmy. Vyznačuje se často pravdivě působícími argumenty, někdy dokonce skutečně založenými na pravdivých základech, které jsou objektivně prezentovány. Ovšem u informací v rámci šedé propagandy není často možné dohledat skutečný zdroj a nemohou být spolehlivě ověřeny. Mezi nejčastější příklady šedé propagandy patří selektivní výběr informací, tak aby podporoval žádaný narativ, a neprůhledné zázemí informačních kampaní, kdy není jasně viditelné, kdo je zřizuje a za jakým účelem.⁶

Další je pojem hoax. Hoax se dá z angličtiny do českého jazyka přeložit jako falešná zpráva, poplašná zpráva nebo mystifikace. Jedná se o klamavé sdělení s

² GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.

³ Tamtéž

⁴ Tamtéž

⁵ KURFÜRST, Jaroslav a PAĎOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9.

⁶ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.

podvodným, mystifikačním, varovným nebo žertovným záměrem, které může kolovat na sociálních sítích nebo se šířit prostřednictvím hromadného rozesílání e-mailů případně přes SMS zprávy. Tato manipulativní zpráva může obsahovat falešné žádosti o pomoc, varování před novým nebezpečím, šokující informace, nabídky snadného zisku, městské legendy a podobně. V případě, že vyzývá k dalšímu šíření, pravděpodobně se jedná o hoax.⁷

Příkladem hoaxu je třeba již dlouho kolující informace o tom, že když zadáte do bankomatu při vložení karty PIN opačně, tak se ke svému účtu normálně dostanete, ale zároveň je přivolána policie. Toto má sloužit jako ochrana při výběru, ke kterému vás někdo nutí. Informace ovšem nemá reálný základ a opačně zadaný PIN nefunguje.

Anglický pojem fake news popisuje přesně to, co je i český překlad tohoto slovního spojení, falešné zprávy. Může se jednat jak o konkrétní falešnou zprávu, tak i o označení médií, které tyto zprávy často publikují a šíří. U nás bychom použili pojem dezinformační média či weby. O popularizaci pojmu fake news se zasloužil bývalý prezident USA Donald Trump, který tak ovšem označoval média a zprávy, které byly kritické k jeho osobě. Falešné zprávy mohou produkovat i satirické zpravodajské weby, u kterých slouží tyto zprávy k pobavení čtenářů. U satirických webů se vždy nachází označení, že se nejedná o skutečnost, a tím pádem se mezi dezinformační weby neřadí.⁸

Mezi dezinformační weby, které působí na tuzemské scéně, se řadí například AC 24, Aeronet, Sputnik News, či Outsider Media. Na druhou stranu

⁷ DOUBRAVOVÁ, Barbora; DOHNALOVÁ, Anna; KOPECKÁ, Jana; ŠVEC, Pavel a KROPÁČEK, Jiří. *My a dezinformace*. Online. ECONOMIA, A.S. Aktuálně.cz. 15. 6. 2023. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/dezinformace/r~c8dd8d90f88f11eda873ac1f6b220ee8/>. [cit. 2024-01-28].

⁸ KOPECKÝ, Kamil. *Co je to vlastně ten hoax, dezinformace, misinformace nebo třeba fake news? Čím se tyto termíny liší a co mají společného?* Online. PEDAGOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI. E-Bezpečí 2. 11. 2022 Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/2864-co-je-to-vlastne-ten-hoax-dezinformace-misinformace-nebo-treba-fake-news-cim-se-tyto-terminy-lisi-a-co-maji-spolecneho>. [cit. 2024-01-28].

existují i weby, které ověřují pravdivost informací a bojují proti dezinformacím, například Čeští-elfové.cz, Manipulátoři.cz, Hoax.cz, Demagog.cz a další.⁹

1.2 Původ pojmu dezinformace

Kde se poprvé objevil pojem dezinformace? Existuje více názorů, ovšem jako nejpravděpodobnější se jeví názor, že pojem vznikl v Sovětském svazu. Z ruského slova дезинформация (dezinformatsiya), které se poprvé objevilo v roce 1923 v rámci zpravodajských operací ruské tajné policie a zpravodajské služby s názvem Státní politická správa. Jejich cílem tyto podvodné informace šířit.¹⁰ Zajímavé je, že i vznik tohoto pojmu se prakticky stal dezinformací, protože se dříve předpokládalo, že tento pojem vznikl ve Francii v 60. letech minulého století a tato myšlenka byla skutečnými tvůrci podporována, možná dokonce i vytvořena, aby oni sami nebyli spojováni se vznikem tohoto pojmu.¹¹ Pojem byl ze začátku známý převážně v rámci agendy zpravodajských služeb a používal se pro aktivity, které byly využívány pro ovlivňování rozhodovacích procesů v cizích zemích. Koncem 80. let minulého století začal pojem prosakovat do médií a postupně se jeho používání masově rozšířilo mezi lidi.¹²

Vzhledem k tomu, že dezinformace fungují jako nástroj propagandy, docházelo k jejich největšímu rozvoji taktéž v průběhu válečných konfliktů, a to zejména během první a druhé světové války a následující studené války. V době studené války se dokonce na významných dezinformačních operacích podíleli naši krajané.¹³

⁹ DOUBRAVOVÁ, Barbora; DOHNALOVÁ, Anna; KOPECKÁ, Jana; ŠVEC, Pavel a KROPÁČEK, Jiří. *My a dezinformace*. Online. ECONOMIA, A.S. Aktuálně.cz. 15. 6. 2023. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/dezinformace/r~c8dd8d90f88f11eda873ac1f6b220ee8/>. [cit. 2024-01-28].

¹⁰ Tamtéž

¹¹ PACEPA, Ion Mihai a RYCHLAK, Ronald J. *Dezinformace: tajná strategie Ruska, jak zničit Západ*. Přeložil Vladimír FUKSA. Brno: BizBooks, 2016. ISBN 978-80-265-0527-3.

¹² GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.

¹³ Tamtéž

S velkým rozmachem masových medií a internetových komunikačních kanálů přišel největší rozmach dezinformací. Skrze internetové platformy je mnohem jednodušší je dostat k většímu počtu lidí. Vyskytly se také nové důvody, proč vydávat dezinformace. Již to není pouze snaha ovlivnit mínění lidí v rámci konfliktu a informační války, ale důvodem může být i finanční zisk skrze reklamu na dezinformačních webech, kdy větší dosah znamená vyšší výdělek pro provozovatele těchto webů. Dalším důvodem může být i prostá snaha o zviditelnění sebe sama, či pro zábavu nebo jako ujištění, že lidé smýšlejí podobně jako já. Tyto důvody bývají nejčastěji u konspiračních teorií.¹⁴

1.3 Vývoj působení dezinformací průběhu historie

Již staří Římané chápali, jak důležité je využití manipulace pro vojenské účely. Před bitvou často vyhledávali věštce, aby jim vyložili znamení bohů. Tyto věštby nebyly vždy příznivé pro stranu, která si je vyžádala, a to mohlo znamenat podlomení morálky vojáků. Proto byly často věštby překrucovány, tak aby se hodily do narativu velitele a aby mužstvo zůstalo neochvějně přesvědčené o své neporazitelnosti. Takže i přes to, že pojem dezinformace vznikl až ve 20. století, technika šíření lživých informací za účelem ovlivnění protivníka existovala v rámci propagandy již mnohem dříve.¹⁵

Například takový trojský kůň může být považován za prototyp dezinformace.¹⁶ Dalším případem využití dezinformací je athénský politik a voják

¹⁴ DOUBRAVOVÁ, Barbora; DOHNALOVÁ, Anna; KOPECKÁ, Jana; ŠVEC, Pavel a KROPÁČEK, Jiří. *My a dezinformace*. Online. ECONOMIA, A.S. Aktuálně.cz. 15. 6. 2023. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/dezinformace/r~c8dd8d90f88f11eda873ac1f6b220ee8/>. [cit. 2024-01-28].

¹⁵ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2014-7.

¹⁶ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2014-7.

Themistoklés, který pomocí rozšíření falešných informací dokázal dokonce dvakrát porazit početnější vojsko Peršanů.¹⁷

Další, kdo stojí za zmínění v kontextu historie propagandy a dezinformací, je čínský vojevůdce a autor knihy *Umění války Sun-c'*. Ten ve svém díle klade důraz na psychologické působení a obelstění nepřítele. Použití slova propaganda ve smyslu, jakém ho známe dnes, se ovšem objevuje až mnohem později. Konkrétně v 17. století, kdy toto označení poprvé použila církev v názvu kolegia kardinálů, kteří byli odpovědní za šíření křesťanství – *Sacre congregatio de propaganda fide*¹⁸. Toto kolegium vzniklo v době, kdy katolíci bojovali s protestantstvím a snažili se šířit víru do Asie a Ameriky. Jedno z neznámějších propagandistických děl, které církev kdy vydala, je *Kladivo na čarodějnice*, jenž skrze manipulaci věřících a následným honům na čarodějnice, způsobilo smrt mnoha nevinným lidem.¹⁹

Do konce 18. století si název propaganda udržoval neutrální až pozitivní význam, který souvisel hlavně s šířením víry a misijní činností. V negativním smyslu slova byl pojem použitý v době francouzské revoluce, kdy byly, vzhledem k využívání symbolů a pamfletů, za učedníky propagandy prohlášeni její vůdci.²⁰

Největšího využití se propagandě dostává při válečných konfliktech, první a druhá světová válka toho nebyly výjimkou. Vzhledem k pokročilejším komunikačním technologiím a začínající globalizaci byla propaganda masově využívána, a to jak směrem k vlastním lidem, tak i k nepříteli. V této době vznikly dnes již ikonické plakáty se strýčkem Samem, který vybízel Američany k tomu, aby se přihlásili do armády. Každá země si plakáty přizpůsobovala své kultuře a tradicím, aby co nejvíce zapůsobily na obyvatelstvo. Skrze tyto metody docházelo k mobilizaci a ke zvyšování morálky obyčejných lidí, a to jak těch, kteří šli do války,

¹⁷ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.

¹⁸ Překlad z latiny: *Sacre congregatio de propaganda fide* = Svatá kongregace pro šíření víry

¹⁹ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2014-7.

²⁰ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.

tak i těch, kteří zůstávali doma a zastávali nenahraditelné pracovní pozice v továrnách, zemědělství a dalších odvětvích.²¹

Dalším využitím se stala demonizace protistrany, kdy se z nepřítele dělalo nelidské monstrum a díky tomuto odlidštění pak bylo jednodušší pro vojáky nepřítele zabít. Příkladem mohou být opět plakáty, kde byli třeba ve Velké Británii Němci zobrazováni jako obrovské gorily s kyjem v ruce. Metoda odlidštění byla

Obrázek 1 - *I want you for U.S. Army: nearest recruiting station. James Montgomery Flagg*

hojně využívána Němci za druhé světové války proti Židům, Romům a dalším národům.²²

Za druhé světové války byly ještě více využívány všechny různorodé prostředky válčení, a ne nadarmo se o ní hovoří jako o totální válce. V oblasti propagandy se začalo hojně využívat vytváření a promítání tematických filmů. Vznikaly první fotografie, které byly vyňaty z kontextu a byly používány oběma

²¹ Tamtéž

²² Tamtéž

stranami často s protichůdnými popisky. Objevovalo se stále více plakátů a docházelo k cílené cenzuře tisku pro ovlivnění veřejného mínění.²³

Ovlivňování dezinformační kampaní pomohlo v rozhodujícím okamžiku druhé světové války spojencům k úspěšnému provedení jedné z nejznámějších vojenských operací, to jest vylodění v Normandii. Kdyby Němci bývali zjistili, kde se spojenci vylodí, došlo by k masakru a akce by pravděpodobně nevyšla. Ale spojenecké síly pomocí různých operací, mezi kterými byla fingovaná radiokomunikace o přesunech vojenských sil, kulisy, které připomínaly vylodovací plavidla, a spousta světél, která měla napodobit velké množství pohybujících se lodí, a dvojité agenti, kteří rozšiřovali mezi německou rozvědku falešné zprávy o místě vylodění. Těsně před útokem pak probíhaly intenzivní nálety na odlišnou oblast, které vypadaly jako snaha vyčistit území před útokem. Dezinformační operace byla tak úspěšná, že ještě několik týdnů po vylodění bránily německé jednotky oblast, která byla mylně označená jako místo útoku, a bály se svou pozici opustit.²⁴

Obrovské ztráty na životech při první a druhé světové válce vedly k tomu, že v éře studené války nechtěla ani jedna strana vstoupit do otevřeného vojenského konfliktu, a proto se více soustředily na alternativní způsoby válčení, do kterých můžeme propagandu a dezinformace zařadit. Nová propaganda byla všudypřítomná. Televizní a rozhlasové vysílání, filmy, dokonce i pohádky pro děti byly často přeplněné propagandistickými hesly. Naštěstí ale byla tato propaganda stále docela dobře rozpoznatelná a velice přímá ve svých sděleních. Jak šel čas, tak se propaganda stala mnohem sofistikovanější, a i přes lepší dostupnost a ověřitelnost informací je stále těžší jí rozpoznat.²⁵

V době studené války vznikla významnou česká stopa v dezinformačním prostředí, operace Neptun. Tuto akci měla na starost československá státní bezpečnost a zodpovídal za ni Ladislav Bittman. Cílem bylo oddálit promlčení nacistický zločinů, jelikož se blížil konec dvacetileté lhůty. Poté, co byly na dně

²³ Tamtéž

²⁴ Tamtéž

²⁵ Tamtéž

Černého jezera nalezeny staré německé bedny s výbušninami, napadlo vysoko postavené členy StB, že by se na dno daly nastražit dokumenty, které dokazovaly, že je Rakousko a Západní Německo stále plné nacistických kolaborantů, donašečů a sympatizantů. Zprávy o nálezů se rychle roznesly a způsobily celosvětový poprask. Úspěchem akce bylo, že došlo k prodloužení promlčecí lhůty o pět let. Dokumenty byly zároveň použity k diskreditaci mnohých zahraničních politiků, a to vedlo ke konci jejich kariéry. Dokonce v některých případech došlo i k sebevraždě.²⁶

Jedním z pozůstatků studené války se stala dezinformace, která si i v dnešní době mezi lidmi stále najde své oběti. Jedná se o dezinformaci, která spatřila světlo světa pod krycím názvem Operace Infektion²⁷. Ke konci 20. století došlo ve světě k přírůstku osob nakažených virem HIV a této informace se chopila sovětská tajná služba KGB a bylo rozhodnuto svalit vinu za bujení HIV na Američany. Přes spřátelené prosovětské noviny z Indie vypustili zprávu, že za vznikem viru stojí americké ministerstvo obrany a se jedná o biologickou zbraň. Autorem anonymní zprávy měl být respektovaný americký vědec. Vzhledem k tomu, že v té době ještě neexistovalo internetové zpravodajství, trvalo dva roky, než článek z indických novin převzaly noviny sovětské a východoněmecké. Díky tomu, že se noviny odkazovaly na zdroj z Indie, byl zakryt skutečný původ zprávy a spousta zahraničních médií začala zprávu také šířit. Tím, jak se informace šířila, docházelo k jejímu pozměňování, tak aby byla ještě fantastičtější. Začaly se objevovat články s tím, že američtí lékaři očkují v Africe pomocí infikovaných jehel a rozdávají prezervativy napuštěné virem.²⁸ V roce 2005 proběhl v USA výzkum, který ukázal, že skoro padesát procent Afroameričanů věří, že virus HIV byl vytvořen člověkem a kolem šestnácti procent dokonce věří, že virus byl vyvinut s cílem kontrolovat černošskou populaci.²⁹

²⁶ Tamtéž

²⁷ Překlad z angličtiny: Infektion = Nákaza

²⁸ Tamtéž

²⁹ BOGART, Laura M a THORBURN, Sheryl. Are HIV/AIDS Conspiracy Beliefs a Barrier to HIV Prevention Among African Americans? Online. *JAIDS Journal of Acquired Immune Deficiency Syndromes*. 2005, roč. 38, č. 2, s. 213-218. ISSN 1525-4135. Dostupné z: <https://doi.org/10.1097/00126334-200502010-00014>. [cit. 2024-02-11].

V současnosti se dezinformace s největším dosahem točí nejčastěji kolem aktuálních celosvětových témat. V poslední době určitě stojí za zmínku dezinformace týkající se migrační krize, nemoci Covid-19 a ruské agrese na Ukrajinu, které se stejně jako virus způsobující Covid-19, šířily a stále šíří celým světem. Některé příklady dezinformací souvisejících s uvedenými tématy jsou obsahem následujících řádků. Kdyby měl být výčet dezinformací na tato tři hlavní témata kompletní, zabralo by to několik desítek stran textu.

SARS-CoV-2 neboli koronavirus či Covid-19 se šíří mezi lidmi už nějakou dobu, ale kde vlastně vzniknul? Jedna z hojně rozšířených dezinformací hovoří o tom, že virus vznikl v laboratoři jako biologická zbraň a že jej vytvořily světové elity, respektive světové mocnosti za účelem zredukovat světovou populaci.³⁰ Další masově šířenou falešnou informací byly zaručené prostředky k léčbě nemoci. Mezi nimi byl například česnek, neoloupaná cibule, lihoviny, kouření, čisticí prostředky na bázi chlóru, či antibiotika. Vakcíny byly terčem dezinformací i před Covid-19, zejména kvůli nepravdivé informaci, že způsobují poruchy autistického spektra. Tato informace se objevila i u očkování na tuto nemoc, ale nakonec převládly zprávy, že skrze očkování nám lékaři do těla aplikují mikročipy, které nás mají ovládat. Nebo do nás dokonce přímo napouští jedovatou látku s cílem nás usmrtit.³¹

Příliv uprchlíků z Afriky a Blízkého východu do Evropy způsobil i příliv nových dezinformačních témat. Objevovaly se informace o tom, že imigranti páchali zločiny, které se ovšem reálně nikdy nestaly.³² Doházelo ke zveličování jejich počtů, k nařčením, že přijíždějí likvidovat evropské obyvatelstvo. Tento tlak dokonce vedl ke vzniku prvního českého teroristy. Důchodce Jaroslav Balda se

³⁰ EVROPSKÁ KOMISE. *Jak odlišit fakta od dezinformací*. Online. Evropská komise. 2020. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/fighting-disinformation/tackling-coronavirus-disinformation_cs#p%C5%99%C3%ADklady-dezinformac%C3%AD. [cit. 2024-02-24].

³¹ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Koronavirus: Přehled hlavních dezinformačních sdělení*. Online. Ministerstvo vnitra české republiky. C2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/koronavirus-prehled-hlavnich-dezinformacnich-sdeleni.aspx>. [cit. 2024-02-24].

³² THRAUMB, Jaroslav. *Faktus.info: Monitoring výroků českých politiků*. Online. FAKTICKÉ INFO Z.S. Manipulátoři.cz. 16. 3. 2016. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/faktus-info-monitoring-vyroku-ceskych-politiku/>. [cit. 2024-02-24].

stal prvním člověkem pravomocně odsouzeným za teroristický útok v České republice. Po několikaletém vystavování dezinformačnímu vlivu zvláště ze strany členů SPD³³ pokácel několik stromů na koleje tak, aby do nich narazily vlaky s úmyslem narafičit to tak, aby to vypadalo, že za čin jsou zodpovědní islámští radikálové.³⁴ Část dezinformačního narativu cíleného proti uprchlíkům se po začátku války na Ukrajině a s příchodem ukrajinských uprchlíků přesměroval na ně. Místo uprchlíků z Afriky a Blízkého východu nám chtějí práci vzít uprchlíci z Ukrajiny. Také se jim začaly přisuzovat trestné činy, které nespáchali a přidaly se i informace o tom, že budou dostávat větší množství peněz ve formě sociálních dávek.³⁵

Válka na Ukrajině se stala živnou půdou pro dezinformace nejen směrem k uprchlíkům. Celý válečný konflikt provázejí všemožné nepravdivé informace a upravené fotografie či videa. Jak ukazují oficiální stránky ministerstva vnitra České republiky, mezi nejčastější dezinformace se řadí, že konflikt vyprovokovala Severoatlantická aliance a Rusko se pouze brání před jejím útlakem, nebo že na Ukrajině vládou fašisté a Rusko se pouze snaží ochránit rusky mluvící občany. Dále informace, že se nás vláda snaží zatáhnout do války nebo dokonce, že dochází k mobilizaci českých obyvatel. Samotnému vpádu předcházely dezinformační narativy, které hovořily o tom, že Vladimír Putin určitě nezaútočí na Ukrajinu, protože k tomu nemá absolutně žádný důvod a následně, že Rusové mají na ukrajinské území právo, protože historicky patřilo jim.³⁶

³³ Politické hnutí Svoboda a přímá demokracie

³⁴ SVOBODOVÁ, Ivana. *Jak se zrodil terorista: Ojedinělý vhled do života českého atentátníka*. Online. RESPEKT MEDIA A.S. RESPEKT. 19. 1. 2019. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2019/4/jak-se-zrodil-senior-terorista>. [cit. 2024-02-24].

³⁵ CEMPER, Jan. *Staré texty o uprchlících byly přeneseny na Ukrajince*. Online. Manipulátoři.cz. 2. 12. 2022. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/stare-texty-o-uprchlicich-byly-preneseny-na-ukrajince/>. [cit. 2024-02-24].

³⁶ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Dezinformační narativy k Ukrajině*. Online. Ministerstvo vnitra české republiky. C2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/dezinformacni-narativy-k-ukrajine.aspx>. [cit. 2024-02-24].

1.4 Formy a prostředky šíření dezinformací

Šíření dezinformací šlo ruku v ruce s rozvojem komunikačních prostředků. Před vynálezem internetu, telefonů nebo dokonce knihtisku byl nejpoužívanější komunikační prostředek mluva. Mohlo se jednat o individuální šíření informace, z očí do očí, nebo mohla být předávána více lidem řečníkem. Jeden takový příklad z historie se nachází v další části práce. Jedná se o víc osobní přístup, a proto může být jednodušší mu podlehnout. S rozvojem modernějších komunikačních prostředků, jako je telefon a rádio se stalo šíření mluvením ještě snadnější, ale největší průlom v šíření mluvením nastal s příchodem televize, chytrých telefonů a internetu, protože je pro nás přirozenější, když člověka nejen slyšíme, ale i vidíme, je pro nás více důvěryhodný. Teď v době rozmachu umělé inteligence je šíření o to lehčí, protože si můžeme pomocí programu vypůjčit tvář i hlas nějaké jiné osoby a vložit jí do úst naše vlastní slova.

Druhým způsobem šíření je psaný text. U psaných informací je jednodušší anonymizace autora, případně to, když se autor chce vydávat za někoho jiného. V době, kdy většina lidí neuměla číst a psalo se ručně, nemohly mít tyto informace takový dopad. Ovšem s příchodem knihtisku a nárůstem gramotnosti se objevily i nové prostředky šíření dezinformací, knihy a další psané texty. Velký úspěch sklidily pamflety a letáky, které se daly poměrně snadno a ve velkém šířit. S nástupem telegrafu se daly informace posílat i na větší vzdálenosti. A stejně jako mluvené dezinformace, se největšího rozmachu psané dezinformace dočkaly s příchodem mobilních telefonů a internetu.

V dnešní době u sebe prakticky každý nosí malé přenosné médium, chytrý mobilní telefon, díky kterému má téměř neomezený přístup k informacím. Bohužel, ne všechny tyto informace jsou pravdivé, a ne každý má dovednosti nebo vůli na to, aby si pravdivost ověřoval. Na dezinformace můžeme často narazit na sociálních sítích, kde neprobíhá přílišná kontrola obsahu ze strany moderátorů, nebo naopak dochází ze strany moderátorů k cenzuře informací, které se nehodí do jimi podporovaného narativu. Dalším známým způsobem šíření jsou hromadné e-maily. Ty se zaměřují spíše na starší generaci, která sociální sítě příliš nepoužívá. V odeslaných zprávách se pak často nachází výzva k dalšímu sdílení,

ideálně v kombinaci s nátlakem (Sdílejte, než to zakážou! Přepošli to všem svým kontaktům do deseti minut nebo...!). To vede lidi k dalšímu šíření těchto nepravdivých informací.

K šíření nepravdivých informací v dnešní době může napomáhat i umělá inteligence. Vzhledem k velkému rozsahu možností stále lepších, novějších a dostupnějších technologií bude do budoucna jednodušší přesně cílit dezinformace a propagandu na určitou skupinu podle informací, které může umělá inteligence o těchto lidech najít a využít. Častěji se budeme setkávat s efektivnějším způsobem šíření a horší rozpoznatelností. Už teď se používá umělá inteligence například k vytváření takzvaných deepfake fotografií a videí, ve kterých je možné napodobit tvář i hlas prakticky každého. Tato falešná videa mají stále lepší a lepší kvalitu a u některých je téměř nemožné poznat, že se nejedná o skutečnost. Při šíření dezinformací figurují kromě lidí i programy, jimž se říká boti. Tito boti dokáží rozesílat zprávy a e-maily rychleji a většímu počtu příjemců než obyčejný člověk. Někdy sice pokulhává kvalita jejich projevu, což se nezřídka stává i u lidí, ale se stále se rozvíjejícími technologiemi právě v oblasti umělé inteligence se rapidně zvyšuje kvalita těchto botů a tím i se zvyšuje i šance, že posílaným informacím někdo uvěří.

1.5 Tematické rozdělení dezinformací

V předchozí kapitole si nešlo nevšimnout, že jsou dezinformace často změřeny na konkrétní téma. Vzhledem k jejich cílenému šíření je možné si vybrat i cílovou skupinu. Některá témata nechají různé skupiny a jednotlivce chladné a jiné je ihned upoutají. Takto je možné šířit nepravdivé informace efektivněji. Dezinformace by se dle tématu daly rozdělit do několika kategorií.

První kategorie jsou dezinformace o dezinformacích samotných. Sem budou patřit nepravdivé informace o tom, kdo nejvíce dezinformacím podléhá, odkud se dezinformace vzaly nebo jejich zlehčování.

Další kategorie je politika a mezinárodní vztahy. Tato oblast zahrnuje dezinformace týkající se politických událostí, diplomatických vztahů a

geopolitických otázek. Sem patří například šíření konspiračních teorií o údajných záhadných spiknutích mezi zeměmi nebo politickými skupinami, či nepravdivé informace o veřejných činitelích a jejich projevech.

Kategorie nemoci a zdraví zahrnuje dezinformace týkající se zdravotních otázek, lékařských postupů a pandemií. Tady můžeme najít například šíření falešných informací o léčbě nemocí, účinnosti vakcín nebo původu virů a zaručených alternativních způsobech léčby.

Dále máme kategorii společenských a kulturních otázek, do které patří dezinformace týkající se sociálních problémů, kulturních témat, genderových otázek a náboženství. Konkrétně se jedná o šíření mýtů o určitých etnických skupinách, nesprávné interpretace historických událostí nebo šíření nenávisti vůči určitým skupinám.

Oblast technologie a věda zahrnuje dezinformace týkající se technologických inovací, kybernetické bezpečnosti, sociálních médií a vědeckých objevů. Mezi ně patří šíření dezinformací ohledně bezpečnosti internetových platforem a online transakcí, manipulace s daty na sociálních sítích za účelem politického vlivu či šíření falešných a zavádějících informací o nových vynálezech a objevech.

Poslední kategorií je válka a konflikty. Do ní spadají veškeré dezinformace týkající se probíhajících válečných událostí, ozbrojených konfliktů a vojenských operací. Sem patří šíření falešných informací o válečných zločinech, propagace konspiračních teorií ohledně motivů a účelů válečných konfliktů nebo dezinformace o údajných vojenských operacích a jejich výsledcích a další, které s válkou souvisejí.

Rozdělení dezinformací do tematických kategorií je užitečné pro porozumění jejich širokého rozsahu a různorodosti. Nicméně, je důležité si uvědomit, že tyto kategorie nejsou vždy striktně oddělené a mohou se vzájemně prolínat. Například dezinformace týkající se politiky a mezinárodních vztahů mohou obsahovat prvky související s technologiemi a vědou, dezinformace o zdravotních tématech mohou mít politický motiv a válečné dezinformace se často prolínají se všemi ostatními kategoriemi. Dezinformace o pandemii Covidu-19 mohou zahrnovat prvky jak ze zdravotního, tak i politického tématu a dezinformace o válce na Ukrajině často

spadají kromě válečné kategorie i do kategorie politické a do kategorie společenských a kulturních otázek. Tento překryv mezi kategoriemi naznačuje, že rozdělení dezinformací do tematických skupin není absolutní a že je důležité zkoumat dezinformace z různých úhlů pohledu a s porozuměním jejich kontextu.

2. Psychologické aspekty podléhání dezinformacím

V předchozí části bylo vysvětleno, co to vlastně dezinformace jsou. Proč ale lidé dezinformacím věří a šíří je, jakým způsobem na nás působí a proč jim může podlehnout prakticky kdokoliv? To jsou otázky, na které neexistuje úplně jednoduchá nebo jednoznačná odpověď, podobně jako je to u mnoha dalších psychologických problémů. Existuje několik faktorů a teorií, které se snaží vysvětlit, jak pracuje lidský mozek s informacemi, respektive dezinformacemi. Celkový obraz nám ovšem poskytne pouze komplexní propojení poznatků z kognitivní a sociální psychologie, psychologie médií a dalších různých dalších odvětví. Tím se bude zabývat druhá část této práce.

2.1 Kognitivní koncept dvou systémů myšlení

Dle známého amerického psychologa a nositele Nobelovy ceny Daniela Kahnemana máme v hlavě dva systémy, které využíváme k myšlení. Systém 1 je jako automat, pracuje intuitivně, rychle vyhodnocuje podněty bez přílišného úsilí a kontroly. Systém 2 je oproti tomu charakterizován jako pomalý, deliberativní a záměrný způsob myšlení, který vyžaduje úsilí a koncentraci. Tyto dva systémy fungují po celou dobu, co jsme bdělí. První systém funguje neustále na plný výkon a ten druhý je v úsporném klidovém režimu, dokud není aktivován.³⁷

Systém 1 zpracovává otázky typu jednoduchých počtů, například kolik je jedna plus jedna či krátké texty, které se objevují třeba na letácích či vývěsných tabulích. Dále se stará o dokončování jednoduchých vět a souvětí a porozumění jednoduchým větám, podvědomou mimiku a gestikulaci. Škatulkuje osoby, které potkáme, podle na první pohled patrných vlastností. Sportovcům Systém 1 zprostředkovává pohyby pro jejich sport typické, na které by člověk bez zkušeností potřeboval zaměřit celou svou pozornost, například driblování a hod míčem na koš pro basketbalisty nebo úder holí pro golfisty. Do tohoto systému patří jak vrozené,

³⁷ KAHNEMAN, Daniel. *Myšlení: rychlé a pomalé*. Pod povrchem. V Brně: Jan Melvil, 2012. ISBN 978-80-87270-42-4.

tak i získané dovednosti. Mezi ty vrozené se řadí schopnost rozumět světu kolem sebe, rozlišovat věci, směřovat svou pozornost a minimalizovat ztráty. Díky používání a opakování dovedností se tyto dovednosti automatizují, a naučíme se tak mimovolně vytvářet vazby mezi myšlenkami, číst, psát, rozeznávat kontext mezilidských vztahů nebo již zmiňované zvláštní dovednosti související s určitou činností, jako je sport, či zaměstnání. Některé dovednosti jsou Systémem 1 používány zcela neúmyslně, jako například porozumění rodnému jazyku nebo reakce na zaslechnutí vašeho jména v davu lidí. Další dovednosti mohou být kontrolovány, ale také se přepínají na autopilota, jako například dýchání nebo žvýkání.³⁸

Zajímavé je, že pozornost spadá pod Systém 1 i Systém 2. Nápadné podněty jsou hned zaregistrovány a zaměřeny prvním systémem, který zaktivuje druhý systém, a ten na ně buď zaměří pozornost, nebo naopak pozornost cíleně odkloní. Pozorností se tedy systémy od sebe odlišují, Systém 1 nevyžaduje naši pozornost, ale můžeme jeho dovednostem pozornost věnovat, kdežto dovednosti Systému 2 potřebují naši pozornost, jinak jsou pozastaveny. Zároveň může Systém 2 ovlivnit činnosti Systému 1 a přenastavit automatické ukládání do paměti a pozornost.³⁹

Do činností Systému 2 patří například soustředění se na konkrétní konverzaci, když je kolem větší počet povídajících si lidí, identifikace konkrétní osoby v davu, pomalejší nebo rychlejší chůze než naše obvyklá rychlost, sledování a vnímání konkrétního objektu, příprava na počáteční hvizd ve sportu. Dále je to například sebekontrola v náročných sociálních interakcích, správné řešení složitějších matematických a logických úkonů nebo vyhodnocení obtížných situací na silnici. Dále využíváme druhý systém, když mezi sebou porovnáváme určité objekty, nebo si něco vybavujeme z paměti.⁴⁰

Jak je napsáno výše, k fungování Systému 2 je potřeba udržovat pozornost. Pokud je pozornost narušena, nebo nejsme schopni se soustředit, provedeme

³⁸ Tamtéž

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ Tamtéž

danou činnost s horším výsledkem nebo se nám nemusí povést vůbec.⁴¹ Pozornost není nekonečná, podle amerického psychologa George Millera jsou lidé schopní v jeden moment zpracovat přibližně sedm podnětů. V případě snahy zaměřit se na více podnětů se naše pozornost rapidně zhoršuje.⁴² V případě, že se silně zaměříme na jedinou věc, se může stát, že k dalším podnětům budeme slepí, což bylo názorně ukázáno v experimentu Christophera Chabrise a Daniela Simonse – Neviditelná gorila. Tento experiment ukázal, že můžeme nevidět, co máme přímo před nosem a zároveň si absolutně neuvědomovat, že něco nevidíme.⁴³

To, jak spolu systémy fungují, zaručuje co nejefektivnější využívání energie. Ovšem má to i svoje nevýhody. Systém 1 nemůžeme samovolně vypnout, můžeme pouze přesměrovat pozornost. Další nevýhodou je, že i přes jeho velice efektivní práci, může dojít při jeho práci k chybě nebo ke zkreslení. Systém 2 slouží jako kontrolor a v případě potřeby má za úkol přezkoumat podněty z prvního systému. Jako příklad tohoto efektu můžeme použít podléhání optickým iluzím.⁴⁴

Nyní jsme si popsali, co jsou dva systémy v naší mysli zač, proto přichází otázka, co mají společného s dezinformacemi. Systém 1, vzhledem ke své automaticnosti, snadno podléhá dezinformacím a kvůli tomu, že často působí nevědomě, tak nahlodává Systém 2, který přijaté chybné informace bere za správné a pracuje tak s nimi. První systém zároveň oplývá mechanismy, na které dezinformační působení cílí, a díky tomu se zvyšuje šance, že dezinformačním narativům uvěříme.

Mezi takové mechanismy patří priming. Priming je psychologický jev, při kterém je určitý podnět použitý k vyvolání asociací v lidském mozku a skrze ně k následnému ovlivnění chování a vnímání osoby. Tím, že někoho vystavíme

⁴¹ Tamtéž

⁴² COLLIN, Catherine; BENSON, Nigel C.; GINSBURG, Joannah; GRAND, Voula; LAZYAN, Merrin et al. *Kniha psychologie*. Vydání druhé. Přeložil Michaela BUCHTELOVÁ, přeložil Ivana MIČÍNOVÁ, přeložil Otakar VOCHOČ. Universum (Euromedia Group). Praha: Euromedia Group, 2019. ISBN 978-80-7617-356-9.

⁴³ KAHNEMAN, Daniel. *Myšlení: rychlé a pomalé*. Pod povrchem. V Brně: Jan Melvil, 2012. ISBN 978-80-87270-42-4.

⁴⁴ Tamtéž

určitému podnětu, můžeme ovlivnit, jak se následně rozhodne nebo jak se zachová, aniž by si uvědomil, že na něj něco takového působí.⁴⁵ Tento mechanismus se dá velice jednoduše využít k propagandě a k šíření nepravdivých informací. Proto dezinformátoři často používají určitá návodná slova, barvy a znaky k tomu, aby člověka naladili na správnou myšlenkovou vlnu.

Další mechanismus s podobným názvem a podobným působením je framing neboli rámcování. Také pomocí framingu se dá ovlivnit vnímání a rozhodování jedince, ale místo použití určitého podnětu u tohoto jevu záleží na tom, jak se daná informace prezentuje. Jako příklad můžeme uvést dvě věty. Onemocnění Covid-19 usmrtilo dvě procenta nakažených. Onemocnění Covid-19 přežilo devadesát osm procent nakažených. Obě věty nám říkají stejnou informaci, ale Systém 1 je vnímá jinak, protože je nedokáže analyzovat a dát do souvislostí, pro něj to jsou dvě odlišné informace. Proto, když bychom chtěli někoho přesvědčit, že Covid-19 je nebezpečný, raději použijeme statistický pohled ze strany úmrtí a naopak.⁴⁶

Škála kognitivní snadnosti, kterou používá Systém 1, hodnotí, jak moc je potřeba zaktivovat Systém 2. Pokud je vše v pořádku a není potřeba zásah druhého systému, je škála na nejnižší hodnotě – snadné. Když je ovšem potřeba na nějakou aktivitu zapnout Systém 2 na plné obrátky, pocítíme kognitivní vypětí, které bychom na škále označili jako nejvyšší hodnotu – vyčerpávající. Když čteme srozumitelný text napsaný v jednoduchých větách a dobře čitelným písmem, který je navíc podpořen primingem a vidíme jej poněkolkáté, budeme se nacházet ve stavu kognitivní snadnosti. Ve stavu kognitivní snadnosti se cítíme lépe, máme z toho dobrý pocit a je větší šance, že budeme věřit danému sdělení. Naopak, když bude text špatně čitelný, nekomfortním fontem a nesrozumitelně napsaný, dostaneme se do stavu kognitivního vypětí a tím pádem budeme ostražití a méně důvěřiví a budeme se cítit nepříjemně.⁴⁷ Proto bývají propagandistické a dezinformační texty psány pomocí jednoduchých sdělení, velkým dobře čitelným

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Tamtéž

⁴⁷ Tamtéž

písmem a často bývají ty nejdůležitější věci tučně zvýrazněny, aby navodily stav kognitivní snadnosti a bylo snazší nás ovlivnit.

S kognitivní snadností souvisí i iluze známosti a iluze pravdy. Iluze známosti znamená, že pokud jsme vystaveni nějaké informaci, která nemusí být pravdivá, tak v případě, že ji později opět někde uvidíme, bude nám připadat povědomá, dochází k iluzi známosti. Na základě této iluze známosti, kterou produkuje Systém 1, je pravděpodobnější, že když dostaneme na výběr rozhodnout, zda se jedná o pravdu či o lež a nemáme k dispozici žádné další informace, Systém 2 zhodnotí, že je to pravda a nastává iluze pravdy.⁴⁸ Iluze pravdy nám ukazuje spolehlivost známého pořekadla: Stokrát opakovaná lež se stává pravdou.

Dalším problémem Systému 1 je, že automaticky hledá spojení mezi informacemi, které vidí pospolu i přes to, že spolu vůbec nesouvisí. Takto nás můžou často mást noviny, kdy je na stránce více titulků, které spolu nesouvisí, ale náš mozek si automaticky najde nějaké spojení. Například, když se v novinách na úvodní stránce objeví zpráva o násilném útoku a zároveň jiná o zvýšeném přílivu uprchlíků, Systém 1 automaticky vytvoří kauzalitu mezi těmito dvěma informacemi i když spolu vůbec nemusejí souviset. V těchto situacích chybně necháváme veškerou práci na prvním systému místo toho, abychom aktivovali statistické uvažování druhého systému. Podobný problém nastává, když přijímáme nějakou informaci, která by měla být kontrolována Systémem 2, ale ten je právě zaneprázdněný jiným úkolem, proto kontrola neproběhne. Jedná se o konfirmační zkreslení. Teorie hovoří o tom, že když přijímáme nějakou informaci, nejdříve předpokládáme, že je pravdivá, abychom jí mohli zpracovat. Až poté se aktivuje Systém 2 a začne zkoumat, zda informaci opravdu můžeme věřit či nikoliv. V případě, že je pozornost druhého systému zaměřena na jinou aktivitu, bude informace přebírat pouze první systém, a ten má sklony být důvěřivý. Mnohem častěji se také stává, že budeme spíše důvěřovat informaci, která zapadá do našeho názorového spektra a s našimi názory souhlasí, naopak nesouhlasnou

⁴⁸ Tamtéž

informaci budeme spíše prověřovat druhým systémem a budeme ji považovat za nepravdu.⁴⁹

Nyní se dostáváme ke zkreslením a k heuristikám úsudku. Jedním z těchto zkreslení je takzvané ukotvení. Jedná se o jev, ke kterému dochází, když nám je nabídnuta nějaká hodnota před tím, než máme jinou neurčitou hodnotu odhadovat. Toto vystavení nám ovlivňuje úsudek a máme tendenci se při odhadu přiblížit k číslu, kterému jsme byli vystaveni. Například, když se nás někdo zeptá, jestli si myslíme, že se v Česku nachází více než tisíc uprchlíků z afrických zemí a následně nám položí otázku, kolik si myslíme, že jich v Česku opravdu je, pravděpodobně řekneme číslo, které se k tisícovce blíží. Původní informace pro nás bude jako kotva a my se jí budeme podvědomě držet. Na tomto efektu se podílejí oba systémy, první systém informaci přijme a automaticky ji vyvolá z paměti, když se druhý systém snaží přijít na správnou odpověď k otázce. Systém 2 si při tom vůbec neuvědomí, že informace, kterou mu podá Systém 1, je pro odpověď irelevantní. Tento efekt se může objevit, i když jsme vystaveni nějakému náhodnému číslu, které ani nesouvisí s tématem. I náhodná kotva nás může ovlivnit.⁵⁰

Heuristika v psychologii je soubor pravidel, pomocí kterých řešíme případy, ke kterým nemáme dostatek relevantních informací. V případě heuristik úsudku nahrazujeme složitou otázku jinou otázkou, na kterou známe odpověď. Jednou z heuristik úsudku je heuristika dostupnosti. Systém 2 se začne zabývat odpovědí na otázku, jaká je četnost určitého jevu a Systém 1 mu podsune informaci podle toho, jak snadno si vybavil příklady tohoto daného jevu nebo kolik si vybaví příkladů. Když bychom měli určit, jak je nebezpečný Covid-19, odpovíme podle toho, kolik lidí v našem okolí prodělalo těžkou formu onemocnění. K tomuto jevu dochází hlavně, když se soustředíme na jiný náročný úkol, když jsme veselí, pokud se neorientujeme dobře ve daném tématu, když věříme svojí intuici a když máme pocit moci. V případě, že se do řešení otázky přidají emoce, je tento jev

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ Tamtéž

ještě silnější a jedná se o afektivní heuristiku. Afektivní heuristiku často zneužívají média.⁵¹

Dalším problémem našeho mozku je boj mezi statistickým myšlením a intuicí. V případě, že před sebou máme objekt, který máme zařadit do určité skupiny, pravděpodobně se budeme rozhodovat spíše podle toho, jak na nás objekt působí na základě reprezentativnosti než podle statisticky relevantních informací. Systém 1 s intuitivní odpovědí přijde a Systém 2 ji bez kontroly schválí a udělá z ní náš úsudek. Uvedený efekt nám zajišťuje evoluční výhodu, protože intuitivní odhady na základě reprezentativnosti jsou spíše přesnější než náhodné. Bohužel také vedou ke stereotypizaci, a tak nám reprezentativní heuristika může být na škodu.⁵²

Funkce obou systémů je pro lidstvo životně důležitá. Ovšem míra zneužitelnosti ze strany manipulátorů, dezinformátorů a propagandistů výhodám těchto systémů zdařile sekunduje. Systém 1 může být náchylný k podléhání manipulativním technikám a zkreslením, protože spoléhá na rychlé a intuitivní rozhodnutí na základě povrchních signálů a emocí. Lidé mohou přijímat dezinformace bez hlubšího zkoumání, protože se spoléhají na první dojem a automatické asociace. Systém 2 může být účinným obranným mechanismem proti dezinformacím, protože umožňuje jednotlivcům provádět hlubší zkoumání a kontrolu Systému 1. Lidé mohou používat Systém 2 k ověření informací a hodnocení jejich pravdivosti. Podléhání dezinformacím často souvisí s převahou Systému 1 nad Systémem 2. Když je jedinec vystaven dezinformacím, může být jeho reakce primárně ovlivněna rychlým a automatickým procesem Systému 1, což zvyšuje pravděpodobnost podléhání dezinformacím. Nicméně, pokud jedinec dokáže aktivovat Systém 2 a provést hlubší analýzu informací, může se snížit riziko uvěření dezinformacím a snížení jejich škodlivého dopadu.

⁵¹ Tamtéž

⁵² Tamtéž

2.2 Jak emoce souvisí s podléháním dezinformacím

Pojmem emoce označujeme reakci našeho organismu na vnější události, myšlenky nebo vnitřní podněty, která zahrnuje subjektivní zážitky, fyziologické reakce a vzorce chování. Emoce jsou důležitou součástí lidského života, protože ovlivňují, jak myslíme, jak se chováme a jak komunikujeme s ostatními. Pomáhají nám přizpůsobit se změnám v našem okolí, vyjadřovat naše touhy a preference a usměrňovat naše sociální vztahy. V rámci emocí se často používají pojmy afekt a pocit. Afekt je krátkodobý intenzivní emoční stav, který je reakcí na vnější podnět. Pociť je termín, který se používá pro označení subjektivního zážitku emocí, bývá vědomý a člověk jej může interpretovat slovy.⁵³

S emocemi se pojí haló-efekt. Jedná se o tendenci, kde podle jedné vnímatelné vlastnosti hodnotíme celý objekt. Může se jednat jak o negativní, tak i pozitivní dojem. Příkladem může být situace, kdy je na pohled atraktivní člověk automaticky předpokládán jako inteligentní, příjemný a úspěšný, i když tyto vlastnosti nejsou explicitně pozorovány nebo potvrzeny. Naopak, pokud je někdo označen jako nevzhledný, může se předpokládat, že není inteligentní nebo úspěšný, i když tyto aspekty nejsou přímo spojeny s jeho fyzickým vzhledem. K tomuto dochází, protože pozitivní aspekt, který pozorujeme jako první, v nás vyvolá pozitivní emoční reakci a pozitivní emoce k objektu vyvolávají dojem dalších pozitivních vlastností. Stejně to funguje u negativního aspektu.⁵⁴ Pro manipulaci a ovlivňování lidí je tento efekt velice dobře využitelný. Osobnosti v dezinformačním prostředí se vždy snaží zapůsobit na cílovou skupinu co nejpozitivněji, aby měli co největší šanci na skupinu zapůsobit.

Afektivní heuristika také souvisí s emocemi. Popisuje tendenci lidí používat své aktuální emoční stavy a afekty jako rychlý a intuitivní způsob rozhodování na úkor ověřených informací a důkazů. Afektivní heuristika také souvisí s heuristikou dostupnosti, protože to, co vyvolá větší emoční reakci se pak snadněji vybavuje

⁵³ HEWSTONE, Miles a STROEBE, Wolfgang (ed.). *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.

⁵⁴ KAHNEMAN, Daniel. *Myšlení: rychlé a pomalé*. Pod povrchem. V Brně: Jan Melvil, 2012. ISBN 978-80-87270-42-4.

z paměti.⁵⁵ Těto heuristiky hojně využívají populisté a dezinformátoři, kteří se snaží u lidí vyvolat silnou emoční reakci, aby se rozhodovali podle emočního rozpoložení, a ne podle dostupných ověřených informací a zdravého rozumu.

2.3 Postoje a kognitivní disonance

V psychologii je postoj definován jako relativně trvalý a organizovaný způsob myšlení, cítění a jednání, který ovlivňuje chování osoby vůči určitému objektu nebo situaci. Může být negativní, pozitivní nebo neutrální. Postoj se skládá z kognitivních, emocionálních a behaviorálních prvků a může mít významný dopad na to, jak lidé vnímají svět kolem sebe a jak se v něm chovají. Objektem postoje může být prakticky cokoli, od abstraktních pojmů, přes konkrétní věci, až po skupiny osob. Postojům vůči určité skupině osob říkáme stereotypy. V případě, že jsou postoje k určité skupině osob negativní, nazýváme je předsudky. Předsudky často využívají dezinformační narativy, které cílí hlavně na emoční složku postojů lidí. Zároveň naše postoje ovlivňují percepci a paměť. Selektivně si vybíráme podněty, které jsou v souladu s našimi postoji a následně je pro nás snazší si tyto informace vybavit z paměti.⁵⁶

Pokud narazíme na rozpor mezi naším postojem a naším chováním, nebo nově přijatými informacemi, dochází ke stavu vnitřního napětí, kterému se říká kognitivní disonance. Ve snaze zmírnit toto vnitřní napětí a opět dosáhnout vnitřní harmonie se buď jedinec pokusí změnit své myšlení a chování, nebo si najde způsob, jak ospravedlnit a racionalizovat své jednání. Na téma kognitivní disonance proběhl zajímavý experiment, kdy skupina studentů měla vyplnit dlouhý a náročný test a po absolvování ho doporučit dalšímu účastníkovi. Jedna skupina dostala velice malou finanční odměnu a druhá skupina dostala větší finanční obnos. Následně se experimentátoři ptali, jak test studenti vnímali. Studenti z druhé skupiny si zachovali svůj postoj, že si test neužili, ale za slušný finanční

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ HEWSTONE, Miles a STROEBE, Wolfgang (ed.). *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.

obnos se k tomu odhodlali, proto u nich byla nízká hodnota kognitivní disonance. Studenti z první skupiny naopak více uváděli, že si test opravdu užili, protože kvůli malé odměně u nich byla větší míra kognitivní disonance, a tak se změnil jejich postoj k testu.⁵⁷ U lidí, kteří podleli dezinformačnímu vlivu dochází ke kognitivní disonanci, když jsou konfrontováni s realitou a pravdivými informacemi. Jejich nejčastější východisko ovšem není změna postoje, ale spíše odmítnutí pravdivé informace a racionalizace informace nepravdivé ke zmírnění vnitřního napětí.

2.4 Jak sociální skupiny napomáhají šíření dezinformací

Člověk je tvor společenský. Od pradávna žijí lidé ve skupinách, protože je to pro ně výhodné při naplňování jejich potřeb. Kdyby byli sami, nepřežili by. Evoluce nás proto vybavila nástroji, které by nám soužití ve skupině měly ulehčovat. Ve skupině působí dynamické procesy. Dochází k vzájemnému ovlivňování osob uvnitř skupiny a vzájemnému působení různých skupin. Členové skupiny působením sociálního vlivu synchronizují své postoje, názory a úsudky.⁵⁸

Zajímavý jev, který byl ve skupinách objeven, je konformita. Jedinec se přizpůsobuje názoru většiny tak, aby nevybočoval. Americký psycholog s polskými kořeny Solomon Asch zkoumal vliv tlaku skupiny. V Aschově experimentu byl vždy jeden nezasvěcený člověk přiřazen do malé skupiny osob, jež byly s experimentem seznámeny, a po jednom nahlas určovali, které z nakreslených čar jsou stejně dlouhé. Účastníci, kteří byli zasvěceni do experimentu, schválně odpovídali špatně a nezasvěcení účastníci, kteří odpovídali jako poslední, odpovídali téměř ve třetině případů špatně, i když byl úkol velice jednoduchý. Tento experiment byl následně mnohokrát opakován v různých podmínkách a téměř vždy přinesl stejné nebo podobné výsledky. Když byli

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ Tamtéž

účastníci experimentu konfrontováni s výsledky, často uváděli, že odpovídali špatně, protože nechtěli vybočovat z davu.⁵⁹

S dalším experimentem, zabývajícím se konformitou, přišel americký psycholog a Aschův spolupracovník Stanley Milgram. Milgrama zajímalo, jestli je konformita společně s vyšší autoritou schopná udělat z normálních milých lidí nemorální monstra. Základem experimentu byl dobrovolník, který se dostal do role učitele. Další člověk, který byl do všeho zasvěcený, byl žák a poslední osobou byl experimentátor, který na učitele dohlížel. Učíteli bylo řečeno, že experiment se zabývá použitím trestů ke zvýšení schopnosti se učit. Poté byl převeden do místnosti s mikrofonom a tlačítky. Žák byl odveden do jiné místnosti. Experimentátor stál za učitelem a dával mu pokyny. Učitel měl číst slova a žák mu na ně měl odpovídat vhodnými slovy do páru. Když žák odpověděl špatně, učitel mu měl tlačítkem dát elektrický šok. Ty se stupňovaly od patnácti do čtyř set padesáti voltů. Aparatura samozřejmě nebyla pod proudem, ovšem dobrovolník o tom nevěděl. Když se učitel dostal na určité napětí, začal žák sykat bolestí, potom křičet, nad sto padesát voltů začal prosit, aby ho pustili a od tří set čtyřiceti pěti voltů bylo pouze ticho. Přičemž experimentátor neustále pobízel učitele, aby nepřestával, že experiment musí pokračovat a učitel nemá jinou volbu. Většina učitelů začala protestovat až po hranici tří set voltů a šedesát pět procent pokračovalo až na konec stupnice, i když při tom prý měli obavy o život žáka. V tomto experimentu se ukázalo, že pokud je nad námi nějaká autorita, která nám říká, co máme dělat, je pro nás jednodušší přenést na ní odpovědnost za naše činy, a tím pádem jsme schopní provádět věci, kterých bychom normálně nebyli schopní. Experiment byl také opakován vícekrát a s podobnými výsledky.⁶⁰ Lidé ve skupině podléhají konformitě. Toto vrozené chování nám mělo zajistit jednodušší fungování společnosti, je ovšem často využíváno v rámci propagandy a šíření dezinformací.

⁵⁹ COLLIN, Catherine; BENSON, Nigel C.; GINSBURG, Joannah; GRAND, Voula; LAZYAN, Merrin et al. *Kniha psychologie*. Vydání druhé. Přeložil Michaela BUCHTELOVÁ, přeložil Ivana MIČÍNOVÁ, přeložil Otakar VOCHOČ. Universum (Euromedia Group). Praha: Euromedia Group, 2019. ISBN 978-80-7617-356-9.

⁶⁰ Tamtéž

Dalším jevem skupinové dynamiky, který souvisí s tím jak a proč podléháme dezinformacím, je skupinová polarizace. Představme si skupinu, kde jsou lidé s negativním názorem na určité téma, ale každý jedinec má v sobě jinou úroveň nesouhlasu. Logicky bychom si mohli odvodit, že v případě debaty o tématu v rámci skupiny a následném průzkumu míry nesouhlasu, se budou hodnoty nesouhlasu pohybovat někde v průměru individuálních názorů. Opak je pravdou, bylo zjištěno, že naopak dochází k radikalizaci názoru a následný nesouhlasný postoj bude extrémnější, než by byl ten průměrný. I skupiny, ve kterých se nacházejí inteligentní lidé, mohou tedy skrze polarizaci dospět až k naprostému odloučení od reality.⁶¹

Se sociálními skupinami souvisí i tvoření takzvaných sociálních bublin. Sociální bublina je jakýsi okruh lidí, se kterými se stýkáme, a je oddělena téměř nepropustnou membránou od jiných lidí a skupin. V rámci své sociální bubliny sdílíme kulturní, sociální a politické názory, ale nedostanou se k nám názory z jiných skupin. Žijeme si vlastně v takovém malém vesmíru, který považujeme za zrcadlo společnosti, ale kvůli absenci názorů zvenčí nemáme příliš tušení, jak to vypadá mimo bublinu.⁶²

Novým fenoménem, který se rozšířil se vznikem masových médií a internetu, jsou informační bubliny. Ty úzce souvisejí se sociálními bublinami, ale není to totéž. Informační bubliny fungují na principu vyhledávacích algoritmů. Algoritmy jsou mechanismy, přesné návody, podle kterých se řeší nějaký problém. V tomto případě je problém, co se bude ukazovat uživateli na internetu. Řešením je, pomocí sledování aktivity na síti přizpůsobovat zobrazované informace tak, aby spíše osobu zaujaly. Tím nás ovšem tato informační bublina izoluje od odlišných názorů a utvrzuje nás v našich postojích a naší pravdě.⁶³

Kvůli bublinám jsme náchylnější k dezinformačnímu vlivu, protože když se na nás ze všech stran valí stejné lživé informace, je těžké si zjistit a uvědomit

⁶¹ HEWSTONE, Miles a STROEBE, Wolfgang (ed.). *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.

⁶² GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.

⁶³ Tamtéž

pravdu. Nepěknou ukázkou tohoto jevu jsou řetězové e-maily, které si lidé přeposílají v rámci svých kontaktů.

2.5 Komunikace jako prostředek šíření dezinformací

Dezinformace jsou druhem informací a k šíření informací je potřeba komunikace. Komunikace je proces přenosu informací, myšlenek, pocitů a přání mezi jednotlivci nebo skupinami a případně i od jednotlivce k masám prostřednictvím verbálního a neverbálního sdělování. Je to základní lidská aktivita, která umožňuje lidem interagovat, sdílet své zkušenosti, vyjadřovat své potřeby a vyměňovat si názory. Komunikaci můžeme rozlišit na verbální, neverbální a vnitřní.⁶⁴ Pro šíření dezinformací je hlavní verbální komunikace.

Při verbální komunikaci máme mluvčího, který se snaží předat určité sdělení a příjemce, který jej přijímá. Mluvčí má při předávání informací nějaký záměr. U šířitele dezinformací je tento záměr ovlivnit příjemce, aniž by si to uvědomoval. Dále je smysl sdělení. Pro mluvčího je smysl sdělení to, jak on sám své sdělení chápe a jak ho chce podávat k dosažení záměru. Dezinformátor může cíleně prezentovat informace tak, aby zmátly příjemce nebo aby vytvářely falešný dojem důvěryhodnosti. Samotné předání informace se nazývá promluva. Může proběhnout slovní komunikací z očí do očí, ale může mít i formu písemnou či může jít o vyslání skrze média. U dezinformací tedy probíhá předání pravdivé informace vytrhnuté z kontextu, polopravdy nebo přímo lživé informace příjemci. Sdělení následně u přijato a pro příjemce má určitý smysl, nějak mu rozumí, zpracovává jej. Dále se příjemce snaží odhalit záměr mluvčího a následně dochází k působení sdělení na příjemce a k reakci.⁶⁵ U dezinformací je pro příjemce těžké odhalit záměr mluvčího a následně provést důkladnou kontrolu informace, protože dezinformátor nechce, aby příjemce věděl, že jej chce ovlivnit. Při zpracovávání informace tedy záleží, zda nechá příjemce působit čistě automatický Systém 1,

⁶⁴ BOUKALOVÁ, Hedvika; CERHA, Ondřej; SEDLÁČEK, Mojmír a ŠÍROVÁ, Eva. *Psychologie komunikace*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2023. ISBN 978-80-271-1388-0.

⁶⁵ Tamtéž

který bude informaci spíše považovat za věrohodnou, nebo s úsilím zapojí Systém 2 a sdělení prověří a zkontroluje. Od toho se potom odvíjí reakce příjemce, buď dezinformačnímu vlivu podlehne, nebo zůstane ochráněn a tuto zkušenost může následně využít při dalším kontaktu s dezinformací.

3. Policie a dezinformace

Příslušníci bezpečnostních sborů a konkrétně příslušníci Policie České republiky mají ve společnosti zvláštní postavení oproti civilnímu obyvatelstvu. K jejich postavení se pojí určitá práva i povinnosti, ze kterých by se dalo usuzovat o větší odolnosti vůči dezinformačním vlivům.

Všichni příslušníci musí projít přijímacím řízením. Přijímací řízení se skládá z ověření zdravotní, fyzické a osobnostní způsobilosti. V rámci osobnostní způsobilosti zjišťuje psycholog psychický stav osoby a osobnostní charakteristiky, jež jsou nezbytné pro příslušníka bezpečnostních sborů.⁶⁶ Do zmíněných osobnostních charakteristik se řadí průměrný nebo nadprůměrný intelekt, emoční stabilita, duševní a společenská zralost, resilience. Zároveň se u uchazeče nesmí vyskytovat přílišná míra agresivity, nedostatečně zastoupené volní a poznávací procesy a seberegulace. Taktéž jsou pro uchazeče nežádoucí symptomy psychopatologie.⁶⁷ Psychotesty tedy slouží k selekci určité skupiny lidí, kteří by díky vyžadovaným vlastnostem mohli být vůči dezinformacím odolnější.

Dalším důvodem, proč by u příslušníků Policie mělo docházet k menší míře ovlivňování dezinformacemi je fakt, že jsou policisté povinni se řídit etickým kodexem. V etickém kodexu Policie České republiky je uvedeno, že se policisté mají zasloužit o ochranu bezpečí a pořádku ve společnosti, působit preventivně proti protiprávní činnosti a snažit se o důvěru a podporu ze strany společnosti, kterou chrání. V kodexu jsou uvedeny i základní hodnoty Policie, mezi které patří profesionalita, nestrannost, odpovědnost, ohleduplnost a bezúhonnost. Dále se policisté zavazují k osobní odpovědnosti za svou profesní činnost a úroveň morálky. Součástí kodexu je i bezúhonné chování příslušníků ve službě i mimo ni

⁶⁶ ČESKO. *Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.* Online. *Zákony pro lidi.cz.* © AION CS 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361>. [cit. 7. 3. 2024].

⁶⁷ ČESKO. *Vyhláška č. 487/2004 Sb., o osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru – znění od 1. 1. 2013.* Online. *Zákony pro lidi.cz.* © AION CS 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-487>. [cit. 8. 3. 2024]

a důstojná reprezentace Policie České republiky svým vystupováním, jednáním a působením navenek.⁶⁸

Základní odborná příprava, kterou musí každý policista podstoupit, je zaměřena na bezpečnostně-právní aspekty. Součástí výuky je právo, informatika a bezpečnost na internetu, psychologie a policejní etika. Tyto předměty se objevují i v nejkratší formě základní odborné přípravy, proto se s nimi seznámí opravdu každý policista. Tato příprava by měla nepřímo pomáhat, policistům v tom, aby nepodléhali dezinformacím.⁶⁹

Na druhou stranu má policie silně hierarchicky postavenou strukturu vedení. Podřízení musí dodržovat služební kázeň a zásady zdvořilosti, z čehož plyne povinnost uposlechnout nadřízeného pracovníka a vydané rozkazy.⁷⁰ Pokud tedy vedoucí pracovník náhodou dezinformačnímu vlivu podlehně, bude pro něj jednodušší nakazit dezinformačním narativem své podřízené.

Existuje samozřejmě i možnost, že budou policisté stejně náchylní k dezinformacím jako běžná populace. K podpoření tohoto argumentu se dá použít výzkum provedený jako součást bakalářské práce zabývající se emoční inteligencí. Výzkum srovnával úroveň emoční inteligence u příslušníků policie a běžné populace. Výsledkem bylo, že nebyl nalezen signifikantní rozdíl mezi těmito dvěma skupinami v celkové emoční inteligenci.⁷¹ Vzhledem k tomu, že dezinformace působí na emoční stránku člověka, je potřeba svým emocím rozumět a umět je kontrolovat, abychom dezinformacím dokázali vzdorovat. Proto by uvedený výzkum mohl mít souvislost s tím, jak se liší odolnost vůči dezinformacím mezi běžným obyvatelstvem a policisty.

⁶⁸ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Etický kodex*. Online. Policie.cz. 2023. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/eticky-kodex-policie-ceske-republiky.aspx>. [cit. 2024-03-08].

⁶⁹ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *ZÁKLADNÍ ODBORNÁ PŘÍPRAVA (ZOP)*. Online. POLICIE.CZ. C2024. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/utvar-policejního-vzdelavání-a-sluzební-přípravy.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>. [cit. 2024-03-08].

⁷⁰ ČESKO. Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Online. *Zákony pro lidi.cz*. © AION CS 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361>. [cit. 7. 3. 2024].

⁷¹ HYPŠOVÁ, Petra. *Psychosociální determinanty emoční inteligence u příslušníků Policie ČR*. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie, 2019.

4. Dopady dezinformací a jak se proti nim můžeme bránit

Dezinformace působí nejen na jednotlivce, ale i na společnost jako celek. Přispívají k polarizaci společnosti a odlišné názorové skupiny se od sebe vlivem dezinformací stále více oddalují a je těžší dosáhnout kompromisu. Nakonec může dojít až k radikalizaci dané skupiny a vytvoření nenávistné ideologie, která znemožňuje vzájemnou komunikaci.⁷²

Dezinformace podkopávají základní kameny demokracie. Lživé informace a propaganda byly používány při snaze převzít demokratický stát a vytvořit z něj stát totalitní. V dnešní době často cílí na ovlivnění výsledků demokratických voleb.⁷³

Dezinformace mohou podkopat důvěru ve zdroje informací, včetně médií, vlády, vzdělávacích institucí a dalších autoritativních entit. To může vést k obecnému skepticismu a nedůvěře, což může ztížit efektivní komunikaci a spolupráci ve společnosti. Ovlivňují veřejné mínění a postoje osob k různým tématům.⁷⁴

Dezinformace mohou mít dopad i na naše zdraví. Například i kvůli dezinformacím které se týkají vakcín a očkování, dochází v poslední době ke snižování proočkovanosti obyvatelstva, a to se netýká pouze Covidu-19, ale i dalších nemocí, na které existuje očkování již spoustu let.⁷⁵

V případě jednotlivce mohou dezinformace zničit vztahy, které má osoba se svými blízkými a přáteli. Může dojít k naprosté izolaci osoby a k radikalizaci.⁷⁶

⁷² DOUBRAVOVÁ, Barbora; DOHNALOVÁ, Anna; KOPECKÁ, Jana; ŠVEC, Pavel a KROPÁČEK, Jiří. *My a dezinformace*. Online. ECONOMIA, A.S. Aktuálně.cz. 15. 6. 2023. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/dezinformace/r~c8dd8d90f88f11eda873ac1f6b220ee8/>. [cit. 2024-01-28].

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ Tamtéž

⁷⁵ CITORES, Felipe Kut. *Stav proočkovanosti v ČR. Jak se dostat zpátky na vrchol?* Online. MEDICAL TRIBUNE. 2022. Dostupné z: <https://www.tribune.cz/medicina/stav-proockovanosti-v-cr-jak-se-dostat-zpatky-na-vrchol/>. [cit. 2024-03-10].

⁷⁶ DOUBRAVOVÁ, Barbora; DOHNALOVÁ, Anna; KOPECKÁ, Jana; ŠVEC, Pavel a KROPÁČEK, Jiří. *My a dezinformace*. Online. ECONOMIA, A.S. Aktuálně.cz. 15. 6. 2023. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/dezinformace/r~c8dd8d90f88f11eda873ac1f6b220ee8/>. [cit. 2024-01-28].

Nakonec to může dopadnout jako u příkladu, který byl uveden v první kapitole této práce a člověk se může vlivem dezinformačního narativu dokonce dopustit trestného činu a skončit za mřížemi.

Po přečtení předchozích kapitol může člověk nabýt dojmu, že k podléhání dezinformacím jsme vlastně nastaveni a všechny faktory hrají proti nám. Ale je důležité si uvědomit, že se jedná hlavně o automatické systémy a intuitivní reakce. Proto je důležité, abychom pracovali sami se sebou a byli kritičtí k sobě i ke svému okolí. Když spadneme do mlýnku dezinformačního vlivu, je velice těžké se z něj vymanit. V této kapitole si ukážeme, jak konkrétně se dezinformacím ubránit.

Způsoby obrany proti dezinformačním vlivům můžeme vztahovat k jednotlivci nebo ke společnosti jako celku. Pro společnost je důležitá prevence formou podpory vzdělávání v oblasti mediální gramotnosti. Ta je klíčová pro rozpoznávání a odhalování dezinformací. Mediální gramotnost znamená schopnost vyhledávání, analyzování, posuzování, ověřování a vytváření informací v mediálním prostoru a rozpoznávání manipulativních sdělení.⁷⁷ To, že je mediální gramotnost důležitá při boji s dezinformacemi, ukazuje například Finsko, které patří mezi země s nejvyšší mírou odolnosti proti propagandě a zároveň se tam vyučuje mediální gramotnost již v mateřských školách.⁷⁸

Další možností obrany na celospolečenské úrovni je podpora nezávislého žurnalismu a organizací či projektů zabývajících se kontrolou pravdivosti informací.⁷⁹

Pro jednotlivce je důležité například kritické myšlení. Pod pojmem kritické myšlení se skrývá nezávislé a analytické myšlení, pomocí kterého rozhodujeme o tom, jestli přijmeme nějakou informaci jako pravdivou či nikoliv. Použitím kritického myšlení nemusíme dojít pouze k pozitivnímu nebo negativnímu

⁷⁷ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.

⁷⁸ DOUBRAVOVÁ, Barbora; DOHNALOVÁ, Anna; KOPECKÁ, Jana; ŠVEC, Pavel a KROPÁČEK, Jiří. *My a dezinformace*. Online. ECONOMIA, A.S. Aktuálně.cz. 15. 6. 2023. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/dezinformace/r~c8dd8d90f88f11eda873ac1f6b220ee8/>. [cit. 2024-01-28].

⁷⁹ Tamtéž

výsledku, ale také se můžeme rozhrnout, že ke zhodnocení pravdivosti nemáme dostatek informací a rozhodnutí odložíme. Základem je být aktivní v kontrole informací a nepřestávat si klást otázky.⁸⁰

Důležité pro jedince, který nechce podlehnout dezinformačním vlivům, je uvědomit si, že jeho mysl se může dopouštět mylných závěrů. Náš Systém 1 není dokonalý a dopouští se ve svém automatickém fungování kognitivních zkreslení a omylů, kterých mohou dezinformátoři využít. Když si uvědomíme tuto skutečnost, tak budeme schopni častěji aktivovat Systém 2 a provést hlubší analýzu informací, a tím snížíme riziko podlehnutí dezinformacím a jejich škodlivé dopady.⁸¹

⁸⁰ NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2.

⁸¹ KAHNEMAN, Daniel. *Myšlení: rychlé a pomalé*. Pod povrchem. V Brně: Jan Melvil, 2012. ISBN 978-80-87270-42-4.

Empirická část

5. Dezinformace jako psychologický problém

V teoretické části byl nastaven informační rámec k vytvoření vhodných nástrojů na zkoumání dezinformací v praxi. V praktické části bylo cílem zjistit, jak jsou policisté ovlivňováni dezinformačním vlivem v porovnání s běžnou populací a jak k dezinformacím přistupují, jak je vnímají a jak by jim mohli vzdorovat.

5.1 Stanovení výzkumných cílů a výzkumných otázek

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jestli je rozdíl mezi tím, jak působí dezinformace na policisty a běžnou populaci. Dílčími cíli bylo zjistit, který dezinformační narativ více působí na policisty a rozdíl oproti běžné populaci, dále zda jsou policisté úspěšnější v rozeznávání nepravdivých informací než běžná populace, jaké zdroje informací obě skupiny využívají a jak se policisté staví k obraně proti dezinformacím.

Hlavní výzkumná otázka:

- **Jak ovlivňuje dezinformační působení příslušníky PČR v porovnání s běžnou populací?**

Dílčí výzkumné otázky:

- **Kterému tématu dezinformačního narativu nejvíce podléhají Příslušníci PČR a kterému běžná populace?**
- **Jsou příslušníci PČR úspěšnější při odhalování nepravdivých informací než běžná populace?**
- **Jak příslušníci PČR vnímají odolnost vůči dezinformacím?**
- **Ze kterých zdrojů čerpají informace příslušníci PČR a ze kterých běžná populace?**

5.2 Hypotézy průzkumu

Pro výzkumné šetření byly vybrány dvě hypotézy, jež budou ověřeny či vyvráceny na základě výsledků šetření.

- 1. Příslušníci PČR jsou úspěšnější při odhalování nepravdivých informací než běžná populace.**
- 2. Příslušníci PČR mají stejnou víru ve své schopnosti rozpoznávat dezinformace jako běžná populace.**

5.3 Metodologie

Jako výzkumná metoda bylo zvoleno nestandardizované dotazníkové šetření, které se řadí mezi kvantitativní výzkumné metody. Dotazník je formou strukturovaného rozhovoru v písemné formě, který umožňuje oslovit širší spektrum respondentů a zároveň zajistit jejich úplnou anonymitu, což bylo společně se snadnou kvantifikací dat důvod, proč byla metoda zvolena. Avšak tento formát má i své nevýhody, například menší flexibilitu, nemožnost doplňujícího dotazování respondentů v průběhu vyplňování, možné obtíže s porozuměním otázek a vyšší pravděpodobnost, že odpovědi nebudou odpovídat skutečnosti.⁸² Dotazníky vzešly za asistence vedoucí práce ze stanovených hypotéz a prostudované literatury. Dotazníky byly připravovány od prosince do půlky února a průzkum probíhal od 15. února do 4. března.

Dotazníky byly vytvořeny v internetové aplikaci Google Forms a distribuce proběhla skrze internetový odkaz. Dotazník pro příslušníky PČR byl distribuován skrze intranetovou síť pomocí e-mailu. Dotazník pro běžnou populaci byl distribuován cíleně skrze vybrané whatsappové skupiny. Tento způsob byl zvolen kvůli jednoduchosti distribuce a možnosti cíleně vybírat skupinu respondentů. Distribuce probíhala se svolením odpovědných osob. Nejdříve proběhla distribuce dotazníků pro policisty. Byla realizována ve dvou vlnách, aby byl zajištěn dostatečný počet respondentů. Následovala distribuce dotazníku pro běžné obyvatelstvo. Dotazník pro běžné obyvatelstvo byl také distribuován ve dvou vlnách, aby byl co největší počet relevantních respondentů.

Výzkumný vzorek z řad policistů pocházel ze dvou určených útvarů. Ty byly vybrány z důvodu, že se příslušníci zařazení v rámci těchto útvarů s tématem

⁸² FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Vyd. 2. Přeložil Petr BAKALÁŘ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-815-9.

setkávají a měli by se v něm orientovat. Vzhledem k rozeslání dotazníku všem příslušníkům z vybraných útvarů a dobrovolnosti vyplňování se jednalo o příležitostný výběr vzorku.⁸³

V návaznosti na zajištěný výzkumný vzorek z útvarů Policie, byl rozeslán dotazník pro běžné obyvatelstvo. Cíleně byl odeslán do skupin, které demografickým rozložením odpovídaly policejnímu vzorku podle vzdělání, věku a pohlaví. Jednalo se tedy o kvótový výběr vzorku.⁸⁴ Běžný vzorek byl početnější než policejní vzorek a následně byl cíleně zredukován, aby bylo v obou vzorcích co nejpodobnější demografické zastoupení.

Dotazník pro běžnou populaci byl totožný s dotazníkem pro policisty. Pouze byly odebrány nerelevantní položky. Testování tedy probíhalo pouze pro policejní dotazník. Testování se zúčastnili nejbližší spolupracovníci a rodina. Z původních 15 položek byl dotazník zkrácen na 13 položek a zjednodušen, protože návratnost z důvodu časové náročnosti dotazníku byla prakticky nulová. Původně měl dotazník obsahovat emoční škálu PANAS⁸⁵, ale od záměru bylo z výše uvedených důvodů upuštěno. Výzkumné šetření na policejních útvarech bylo prováděno se svolením služebního funkcionáře.

Dotazník pro policisty tedy nakonec obsahoval 13 položek. Položky číslo 1, 2, 3, 4, 12 a 13 byly uzavřené otázky s možností označení pouze jedné odpovědi. Položky číslo 5, 7 a 9 byly polouzavřené otázky, kde bylo možné zvolit více možností, i uvést vlastní odpověď. Položky číslo 6, 8 a 11 byly uzavřené otázky, na které se odpovídalo formou stupňovité škály. Položka číslo 10 byla formou otevřené otázky.

Dotazník pro běžnou populaci se skládal ze 7 položek. Položky číslo 1, 2, 3, 6 a 7 byly uzavřené otázky s možností označení pouze jedné odpovědi. Položka číslo 4 byla polouzavřená otázka, kde bylo možné zvolit více možností, i uvést

⁸³ Tamtéž

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ Positive and Negative Affect Schedule

vlastní odpověď. Položka číslo 5 byla uzavřená otázka, na kterou se odpovídalo formou stupňovité škály. Všechny položky v obou dotaznících byly povinné.

K ověření první hypotézy sloužily v dotazníku pro policisty odpovědi z položky číslo 12 a v dotazníku pro běžné obyvatelstvo odpovědi z položky číslo 6. Pro ověření druhé hypotézy byly v dotazníku pro policisty použity odpovědi z položky 11 a 13 a v dotazníku pro oběžné obyvatelstvo odpovědi z položky 5 a 7.

K hlavní výzkumné otázce se pojily položky číslo 11, 12 a 13 z dotazníku pro policisty a položky číslo 5, 6 a 7 z dotazníku pro běžné obyvatelstvo.

K dílčím výzkumným otázkám se pojily položky číslo 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 z dotazníku pro policisty a položky číslo 4 a 6 z dotazníku pro běžné obyvatelstvo.

5.4 Charakteristika výzkumného vzorku

Jako výzkumný vzorek byli zvoleni příslušníci Policie České republiky, kteří byli zařazeni na Ředitelství pro mezinárodní policejní spolupráce (ŘMPS), spadající pod Policejní prezidium České republiky, a na Národní centrále proti terorismu, extremismu a kybernetické kriminalitě služby kriminální policie a vyšetřování (NCTEKK), která se řadí mezi útvary s celostátní působností. Oba útvary by měly být ideální pro zkoumání dezinformací, vzhledem k jejich zaměření. ŘMPS se zabývá mezinárodní koordinací a spoluprací v oblasti předcházení, odhalování a vyšetřování trestné činnosti, výměnou informací a logistikou zahraničních návštěv. Policisté z ŘMPS na denní bázi komunikují s Interpolem, Europolem, agenturou Frontex a dalšími mezinárodními agenturami.⁸⁶ Tím, že se pohybují v mezinárodním prostředí, by měli mít policisté z ŘMPS větší přehled než policisté z jiných útvarů. Do agendy policistů z NCTEKK zase patří trestná činnost v kyberprostoru a extremismus, což velice úzce souvisí s dezinformacemi.⁸⁷

⁸⁶ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Ředitelství pro mezinárodní policejní spolupráci*. Online. Policie.cz. C2024. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/reditelstvi-pro-mezinarodni-policejni-spolupraci.aspx>. [cit. 2024-03-14].

⁸⁷ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní centrála proti terorismu, extremismu a kybernetické kriminalitě SKPV*. Online. Policie.cz. C2024. Dostupné

Vzhledem k anonymizaci získaných dat nebylo možné určit přesný počet respondentů z jednotlivých útvarů. Celkový počet respondentů z řad policie byl 49.

K získání relevantního vzorku běžného obyvatelstva byl dotazník rozšířen mezi učitele a další osoby, u kterých byla vysoká pravděpodobnost vysokoškolského vzdělání a podobného věkového rozmezí jako vzorek z řad policistů. Nejdříve bylo vybráno přibližně 100 vyplněných dotazníků. Poté byly odstraněny demograficky nerelevantní respondenti s cílem zachování 70 respondentů. Celkový počet vyhodnocených dotazníků pro běžné obyvatelstvo je tedy 70.

Položky 1 až 4 sloužily k získání demografických údajů u dotazníku pro policisty a položky 1 až 3 sloužily k získání demografických u dotazníku pro běžné obyvatelstvo. U obou skupin se předpokládalo, že respondenti budou starší 18 let vzhledem k jejich vzdělání a zaměstnání.

Vzorek policistů se skládal z 69,4 % mužů a 30,6 % žen. 94 % policistů mělo vysokoškolské vzdělání, 2 % měla vystudovanou vyšší odbornou školu a 4 % měla středoškolské vzdělání s maturitou. 61,2 % respondentů se pohybovalo ve věkovém rozmezí od 31 do 45 let, 26,6 % respondentů se pohybovalo ve věkovém rozmezí od 46 do 60 let a 12,2 % respondentů se pohybovalo ve věkovém rozmezí od 18 do 30 let. Nejvíce respondentů, 34,7 %, bylo v době vyplňování ve služebním poměru v rozmezí od 11 do 20 let. 28,6 % respondentů bylo ve služebním poměru v rozmezí od 4 do 10 let. 18,4 % respondentů bylo ve služebním poměru v rozmezí od 21 do 30 let. 16,3 % respondentů bylo u policie 3 a méně let a 2 % respondentů byla u policie více než 31 let.

U běžného obyvatelstva se vzorek skládal ze 60 % mužů a 40 % žen. 91,4 % respondentů mělo vystudovanou vysokou školu, 2,9 % mělo vystudovanou vyšší odbornou školu a 5,7 % mělo středoškolské vzdělání s maturitou. 57,1 % respondentů bylo mezi 31 a 45 lety, 27,1 % respondentů bylo mezi 46 a 60 lety a 15,8 % respondentů bylo mezi 18 a 30 lety.

z: <https://www.policie.cz/clanek/narodni-centrala-proti-terorismu-extremismu-a-kyberneticke-kriminalite.aspx>. [cit. 2024-03-14].

5.5 Vyhodnocení průzkumu a analýza dat

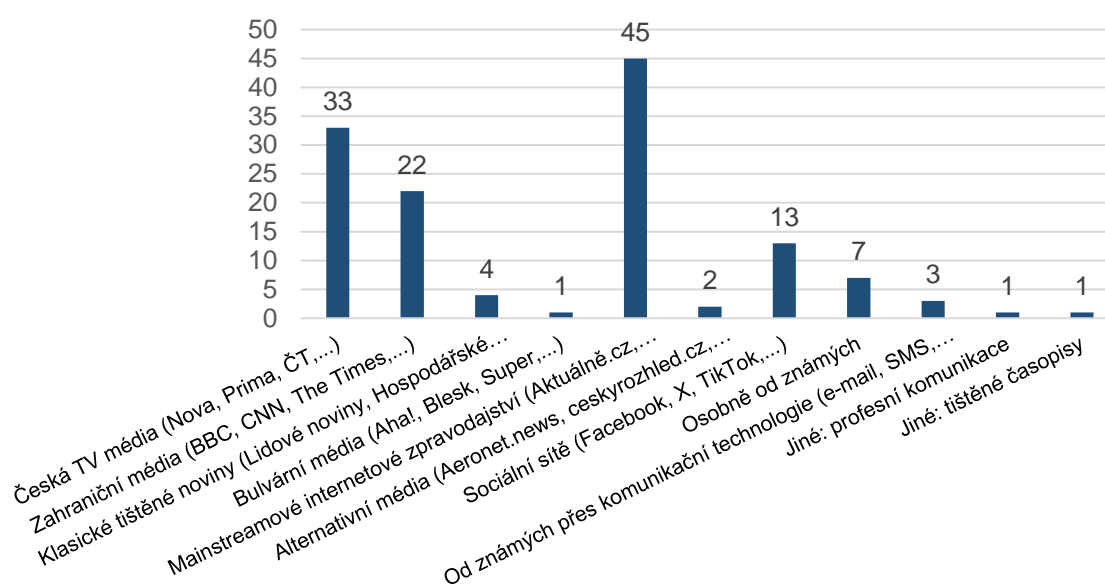
Data z dotazníkového šetření byla zpracována pomocí statistické analýzy pomocí programu Microsoft Excel, kromě položky číslo 10 z dotazníku pro policisty, na kterou se odpovídalo formou otevřené odpovědi. Ta byla zpracována do tabulky a odpovědi byly rozřazeny do kategorií na základě podobnosti. Data za ostatních otázek byla vyhodnocena a převedena do podoby grafů. Vyhodnocené položky, kde bylo možné označit více možností, škály a položky číslo 12 u dotazníku pro policisty a číslo 6 u dotazníku pro civilní obyvatelstvo byly zobrazeny ve sloupcovém grafu. Naopak položky, které měly pouze jednu odpověď, byly znázorněny pomocí koláčového grafu. Celá čísla v grafech vyjadřují četnost četnost, zatímco procenta znázorňují relativní četnost. Jako první byl zpracován dotazník pro policisty, začínaje položkou číslo 5. Následoval dotazník pro civilní obyvatelstvo položkou číslo 4.

5.5.1 Vyhodnocení dotazníku pro příslušníky PČR

Položka č. 5 – policie: Ze kterých zdrojů nejčastěji čerpáte informace?

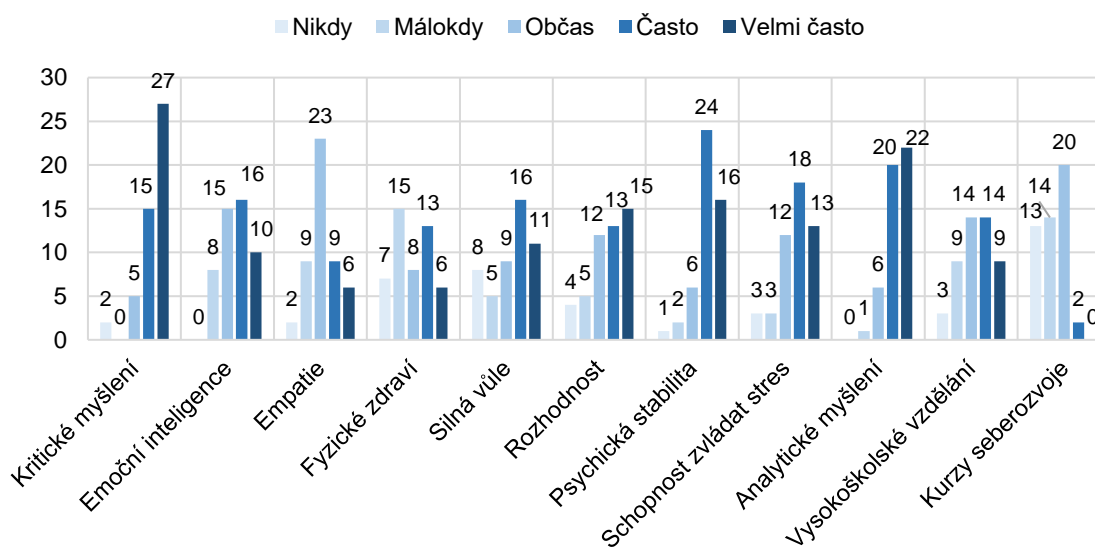
Policisté nejčastěji uváděli, že čerpají informace z mainstreamového internetového zpravodajství, českých televizních médií a ze zahraničních médií. Nejméně často naopak čerpají informace z alternativních médií, bulvárních médií, od známých skrze komunikační technologie a z klasických tištěných novin. Dva respondenti využili možnost vlastní odpovědi a uvedli profesní komunikaci a tištěné časopisy.

Obrázek 2 – Z jakých zdrojů čerpají policisté informace

Položka č. 6 – policie: Jak často si myslíte, že vám uvedené atributy pomáhají odolávat dezinformačním vlivům?

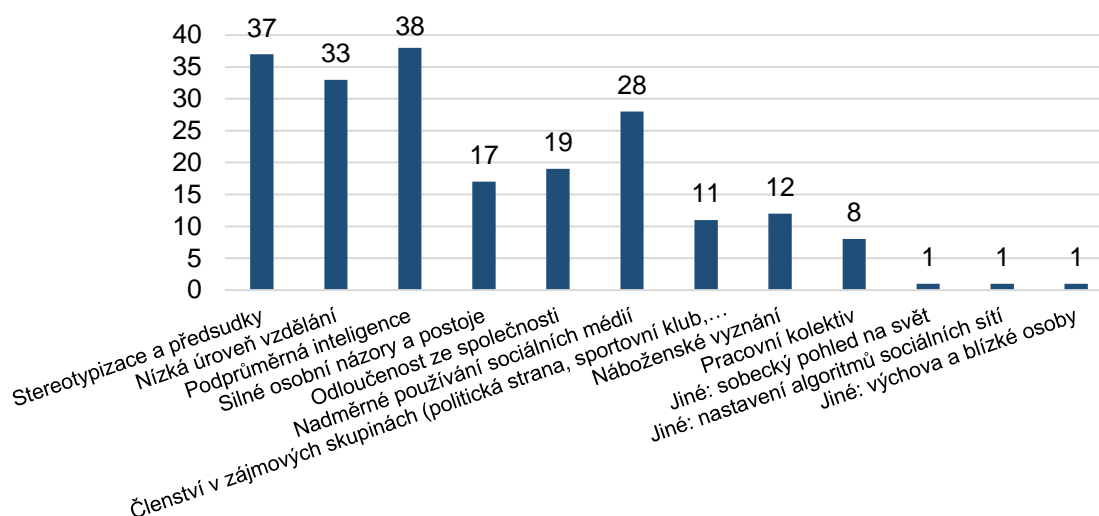
Obrázek 3 - Jak často uvedené atributy pomáhají policistům odolávat dezinformacím

Policisté vybrali, že kritické myšlení, analytické myšlení a psychická stabilita jsou nejčastější atributy, které jim pomáhají odolávat dezinformačním vlivům. Jako nejméně časté atributy policisté vybrali absolvování kurzů seberozvoje a fyzické zdraví. U žádného atributu se nestalo, že by nebyl nikdy využíván.

Položka č. 7 – policie: Které faktory podle vás zhoršují odolnost vůči dezinformacím?

Obrázek 4 - Které faktory zhoršují odolnost vůči dezinformacím

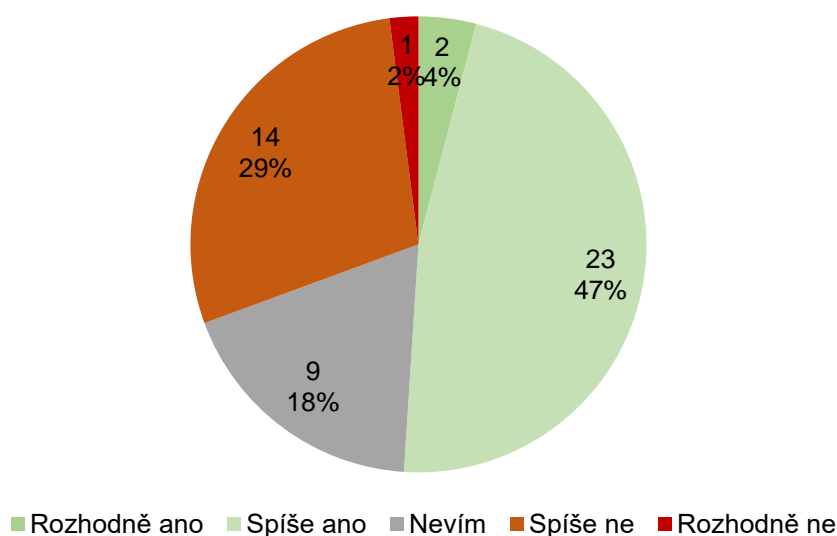

Jako faktory, které zhoršují odolnost vůči dezinformacím byly nejčastěji vybrány podprůměrná inteligence, stereotypizace a předsudky, nízká úroveň vzdělání a nadměrné používání sociálních médií. Tyto faktory vybralo více než 50 % policistů. Nejméně označované faktory byly pracovní kolektiv, náboženské vyznání a členství v zájmových skupinách. 3 respondenti využili možnost napsat vlastní odpověď a uvedli sobecký pohled na svět, nastavení algoritmů sociálních sítí a výchovu a působení blízkých osob.

Položka č. 8 – policie: Jsou podle vás příslušníci PČR dobře připraveni čelit dezinformačním vlivům?

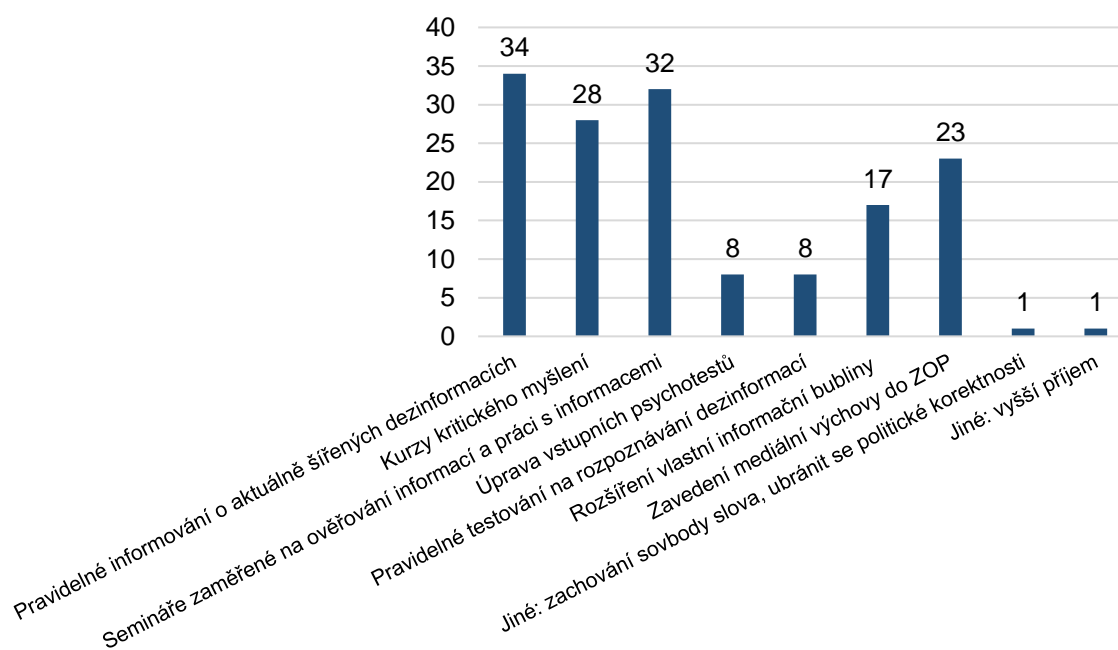
Přes 50 % respondentů odpovědělo, že policisté jsou dobře připraveni čelit dezinformačním vlivům. 31 % si myslí, že policisté nejsou dobře připraveni čelit dezinformacím a 18 % odpovědělo, že neví.

Obrázek 5 - Jsou příslušníci PČR připraveni čelit dezinformacím

Položka č. 9 – policie: Co by mohlo pomoci zlepšit připravenost příslušníků PČR čelit dezinformačním vlivům?

Obrázek 6 - Co zlepšuje připravenost policistů čelit dezinformacím

Nejvíce označovanými odpověďmi v této položce byly pravidelné informování o aktuálně šířených dezinformacích, semináře zaměřené na ověřování informací a práci s nimi a kurzy kritického myšlení. Tyto odpovědi zvolilo více než 50 % respondentů. Nejméně často označené byly odpovědi úprava

vstupních psychotestů a pravidelné testování na rozpoznávání dezinformací. 2 respondenti zadali vlastní odpověď, a to zachování svobody slova, ubránění se politické korektnosti a vyšší příjem. Žádná položka nebyla označena všemi respondenty.

Položka č. 10 – policie: Napište, jak byste vy mohli aktivně pomoci při boji s dezinformacemi.

Tato položka byla jediná, která byla formou otevřené otázky. Pro vyhodnocení byly odpovědi roztříděny na základě podobnosti do kategorií a následně byly zaznamenány do tabulky. Když byla odpověď zaznamenaná vícekrát ve stejné podobě, byl za ní uveden počet takovýchto odpovědí. Některé položky spadaly do více kategorií.

Tabulka 1 - Kategorizace odpovědí položky č. 10

Kategorie	Odpovědi
Neví, jak aktivně pomoci v boji s dezinformacemi	„Nevím“ 13x
	„---“
	„Nejsem si jistý“
	„jako jednotlivec v rámci PCR nemám šanci nic ovlivnit“
Aktivním působení na své okolí	„Nešířit neověřené informace“
	„poukazovat na zjevné rozpory v dezinformacích“
	„pomáhám pokaždé, když se snažím někomu dezinformaci vymluvit“
	„Nahlašovat dezinformace, šířit ověřené informace“
	„Sireni povedomi v kolektivu“
	„Zastavit šíření dezinformací např. na pracovišti a nabídnou jiné zdroje informací.“
	„Vysvětlením dané informace/situace.“
	„vzdělávat lidi“
	„Sebevzdělávání a předáváním znalostí dál v rámci rodiny, pracovního kolektivu a přátel, nepodporováním a nesdílením dezinformační zprávy a nešířil paniku“
	„mohla bych připravit seminář práce s otevřenými zdroji“
„účast na seminářích, aktivní diskuze s kolegy“	

	„Pokud vyhodnotím že příchozí zprava je nevěrohodná, nešířit dál.“
	„Osvěta kolegů.“
	„Nebudu opakovat a šířit neověřené informace.“
	„Predat nabrane zkušenosti a prozíte zazitky s tím spojené“
	„Nemít IQ nižší než 80 (avšak těžko proveditelné), zjišťovat si informace z různých zdrojů, nevěřit jednotlivcům, kteří mají pocit, že oni vše spraví (idiot Rajchl a další). Rozšířit ve společnosti všeobecnou pravdu, že za dluhy a exekuce osob a jejich bídný život nemůže stát ani kdokoliv jiný ale pouze jejich neschopnost. Co se mého boje týče, bude mi stačit, že své děti vychovám tak aby nesplňovaly ani jedno uvedené.“
	„Upozorňovat na zavádějící články“
	„Mohl bych šířit osvětu“
	„Diskuzí s kolegy.“
	„Předání osobních znalostí a pohledů na věc“
	„Osobní setkávání a vysvětlování souvislostí“
	„šířit povědomí o nepravdivých informacích a způsobech jejich přenosu“
	„Globálně nijak, působením ve svém okolí ano.“
Zaměřit se na sám na sebe a sebevzdělávat se	„Sebevzdělávání a předáváním znalostí dál v rámci rodiny, pracovního kolektivu a přátel, nepodporováním a nesdílením dezinformační zprávy a nešířil paniku“
	„účast na seminářích, aktivní diskuze s kolegy“
	„nazývat věci pravými jmény, se lží lze bojovat pouze pravdou“
	„Nemít IQ nižší než 80 (avšak těžko proveditelné), zjišťovat si informace z různých zdrojů, nevěřit jednotlivcům, kteří mají pocit, že oni vše spraví (idiot Rajchl a další). Rozšířit ve společnosti všeobecnou pravdu, že za dluhy a exekuce osob a jejich bídný život nemůže stát ani kdokoliv jiný ale pouze jejich neschopnost. Co se mého boje týče, bude mi stačit, že své děti vychovám tak aby nesplňovaly ani jedno uvedené.“
	„Vlastní názor či úsudek“
	„Důsledně ověřovat používané zdroje“

	„snahou zjistit, zda nejsem dezinformacemi ovlivněn sám“
	„Aktuálně např. členství v dobrovolnických organizacích typu NAFO, Illuminati, BezDezinfo či aktivní spolupráce s nimi.“
Plněním pracovních povinností	„v rámci zaměření své pracovní činnosti - řešená trestná činnost je to má každodenní operativní práce / terror/extrém“
Pomocí zákazů	„navrhuji pro příslušníky zakázat sociální sítě nebo minimálně velmi omezit rozsah a publikační možnosti pod kázeňským postihem“
	„Zákaz“
Jiné	„Co jsou to podle Vás dezinformace?“

Položka č. 11 – policie: Na škále označte, jak se ztotožňujete s napsanými výroky.

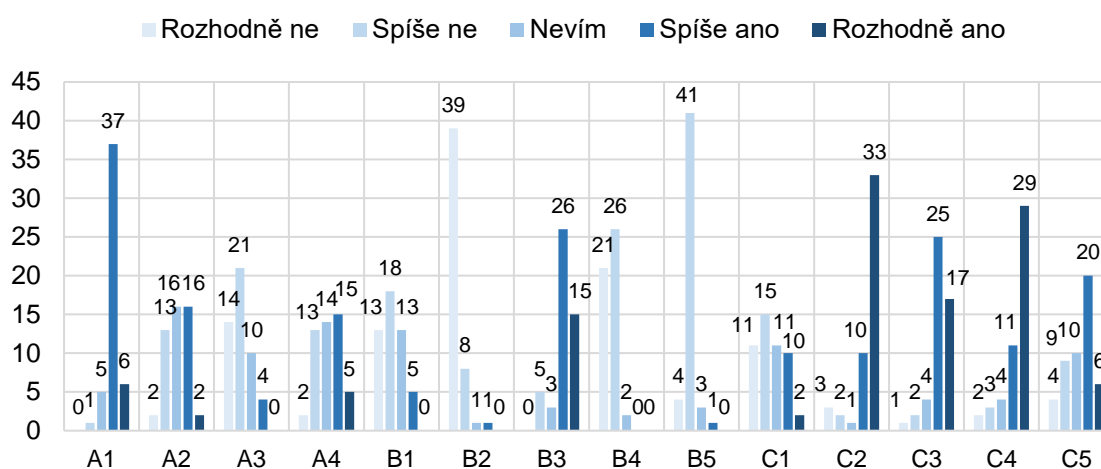
Vzhledem ke zlepšení srozumitelnosti zobrazených výsledků v rámci grafického znázornění, bylo k výroky v této položce přiřazeno kódové označení. Výroky s přiřazeným označením byly přidány do tabulky. Zároveň byly výroky rozřazeny do kategorií podle souvislosti.

Tabulka 2 - Označení výroků z položky č. 11 - policie

Kategorie	Výrok	Označení
Důvěra ve vlastní schopnosti	Lehce rozpoznám, když někde slyším/vidím nepravdivou informaci.	A1
	Dokážu poznat zda je fotografie nějakým způsobem zmanipulovaná (fotomontáž, ořezání, vytržení z kontextu,...).	A2
	Dezinformace mohou ovlivnit můj názor.	A3
	Vím, že kdybych byl pod vlivem dezinformace, tak bude snadné mne přesvědčit o tom, že se mýlím.	A4
Práce s informacemi	Pokud nějakou informaci uvidím několikrát, budu jí považovat za pravdivou.	B1
	Když mi přijde hromadný e-mail/hromadná zpráva od známého, přepošlu je dalším lidem.	B2
	Pokaždé si ověřuji informace, které pochází ze zdroje, který neznám.	B3
	Když nemám možnost si informaci ověřit, považuji ji za pravdivou.	B4

	Stává se mi, že uvěřím informaci a později se dozvím, že to nebyla pravda.	B5
Dezinformace jako hrozba	Myslím si, že pojem dezinformace je nadužívaný a spíše se dnes používá k diskreditaci názorového oponenta.	C1
	Považuji dezinformace za hrozbu.	C2
	Myslím si, že dezinformace se v dnešní společnosti vyskytují opravdu často.	C3
	Myslím, že dezinformace mají velice škodlivý vliv a dají se použít jako zbraň.	C4
	Dezinformace jsou běžnou součástí demokratické společnosti.	C5

Obrázek 7 - Ztotožnění se s výroky PČR

Z výsledků můžeme vidět, že většina policistů vnímá dezinformace jako hrozbu a zároveň má víru ve své schopnosti rozpoznat nepravdivé informace. Také se dle odpovědí dokáže většina policistů vyhýbat rizikovému chování, které vede k podlehnutí dezinformačnímu vlivu a k šíření dezinformací.

Položka č. 12 – policie: U obrázků a krátkých textů rozhodněte, zda jsou pravdivé či nikoliv.

Stejně jako u předchozí položky došlo k vytvoření tabulky pro zlepšení srozumitelnosti výsledků. K textům a obrázkům bylo přiřazeno kódové označení podle pravdivosti. Pravdivé texty a obrázky byly označeny písmenem P a lživé texty a obrázky písmenem L.

Tabulka 3 - Označení textu z položky č. 12 PČR

Znění textu	Označení
Starší lidé podléhají dezinformacím více než mladí lidé. ⁸⁸	L1
Bývalý americký prezident Barack Obama se nenarodil v USA, ale v Indonésii. ⁸⁹	L2
Očkování u dětí způsobuje autismus. ⁹⁰	L3
Covid-19 byl uměle vytvořený, aby zredukoval světovou populaci a zabránil přelidňování. ⁹¹	L4
Válku na Ukrajině začalo NATO, protože dlouhodobě aktivně provokovalo Rusko. ⁹²	L5
Na Ukrajině před válkou působily nacistické skupiny, které vraždily ruský mluvící občany. ⁹³	L6
Premiér Petr Fiala se tajně setkal s americkým prezidentem Joe Bidenem na česko-polských hranicích, aby naplánovali rozmístění jaderných zbraní v Praze.	L7
Romové v lékárnách nemusí platit za léky. ⁹⁴	L8
Saúdskoarabský duchovní vydal fatvu (nábožensko-právní stanovisko), podle níž muslimové v případě velkého hladu mohou sníst svou manželku.	L9
Jakmile se ocitnete v situaci a musíte pod nátlakem vybrat peníze z bankovního automatu, zadejte svůj PIN opačně. Automat vám vydá peníze a současně přivolá policii. ⁹⁵	L10

⁸⁸ ADAMS, Brooke. *Aging and fake news: It's not the story you think it is*. Online. UNIVERSITY OF FLORIDA. UNIVERSITY of FLORIDA News. 2. 5 2022. Dostupné z: <https://news.ufl.edu/2022/05/aging-adults-fake-news/>. [cit. 2024-03-15].

⁸⁹ BARACK OBAMA PRESIDENTAL LIBRARY. *President Barack Obama*. Online. BARACK OBAMA PRESIDENTAL LIBRARY. 20. 1. 2022. Dostupné z: <https://www.obamalibrary.gov/obamas/president-barack-obama>. [cit. 2024-03-15].

⁹⁰ KARLÍK, Tomáš. *Očkování nezpůsobuje autismus. Důkaz přinesla studie na více než půl milionu dětí*. Online. ČT24. 6. 3. 2019. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/veda/ockovani-nezpusobuje-autismus-dukaz-prinesla-studie-na-vice-nez-pul-milionu-detech-66587>. [cit. 2024-03-15].

⁹¹ EVROPSKÁ KOMISE. *Jak odlišit fakta od dezinformací*. Online. Evropská komise. 2020. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/fighting-disinformation/tackling-coronavirus-disinformation_cs#p%2599%C3%ADklady-dezinformac%C3%AD. [cit. 2024-02-24].

⁹² MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Dezinformační narativy k Ukrajině*. Online. Ministerstvo vnitra české republiky. C2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/dezinformacni-narativy-k-ukrajine.aspx>. [cit. 2024-02-24].

⁹³ FARLEY, Robert. *The Facts on 'De-Nazifying' Ukraine*. Online. FactCheck.org. 31. 3. 2022. Dostupné z: <https://www.factcheck.org/2022/03/the-facts-on-de-nazifying-ukraine/>. [cit. 2024-03-15].

⁹⁴ HOAX.CZ. *ŠOK V LÉKÁRNĚ - KDO NEMUSÍ PLATIT ZA LÉKY*. Online. HOAX.cz. C2000-2024. Dostupné z: <https://www.hoax.cz/hoax/sok-v-lekarne---kdo-nemusi-platit-za-leky/>. [cit. 2024-03-15].

⁹⁵ HOAX.CZ. *V NOUZI ZADEJ PIN OPAČNĚ*. Online. HOAX.cz. C2000-2024. Dostupné z: <https://www.hoax.cz/hoax/v-nouzi-zadej-pin-opacne/>. [cit. 2024-03-15].

Neoloupaná cibule pohlcuje viry a bakterie. ⁹⁶		L11	
Vláda vyřešila nedostatek antibiotik. Občany vyzvala, aby místo penicilinu jedli plesnivý chléb. ⁹⁷		L12	
Pojem dezinformace vznikl v Rusku. ⁹⁸		P1	
Evropská unie přidala hmyz na seznam schválených potravin. ⁹⁹		P2	
Vojáci musí zrušit krok, když pochodují po mostě, protože by mohli způsobit vibrace dostatečné k tomu, aby se most zborčil. ¹⁰⁰		P3	
NASA připravuje internetové připojení na Měsíci. ¹⁰¹		P4	
Obrázky	Označení	Obrázky	Označení
Obrázek 8 - Putin on the bear 	OL1	Obrázek 9 - Shark tank collapses 	OL2

⁹⁶ HOAX.CZ. CIBULE PROTI CHŘIPCE. Online. HOAX.cz. C2000-2024. Dostupné z: <https://www.hoax.cz/hoax/cibule-proti-chripce/>. [cit. 2024-03-15].

⁹⁷ REDAKCE. Vláda vyřešila nedostatek antibiotik. Občany vyzvala, aby místo penicilinu snědli plesnivý chléb. Online. AZ247.cz. 12. 9. 2023. Dostupné z: <https://az247.cz/vlada-vyresila-nedostatek-antibiotik-obcany-vyzvala-aby-misto-penicilinu-snedli-plesnivy-chleb/>. [cit. 2024-03-15].

⁹⁸ PACEPA, Ion Mihai a RYCHLAK, Ronald J. *Dezinformace: tajná strategie Ruska, jak zničit Západ*. Přeložil Vladimír FUKSA. Brno: BizBooks, 2016. ISBN 978-80-265-0527-3.

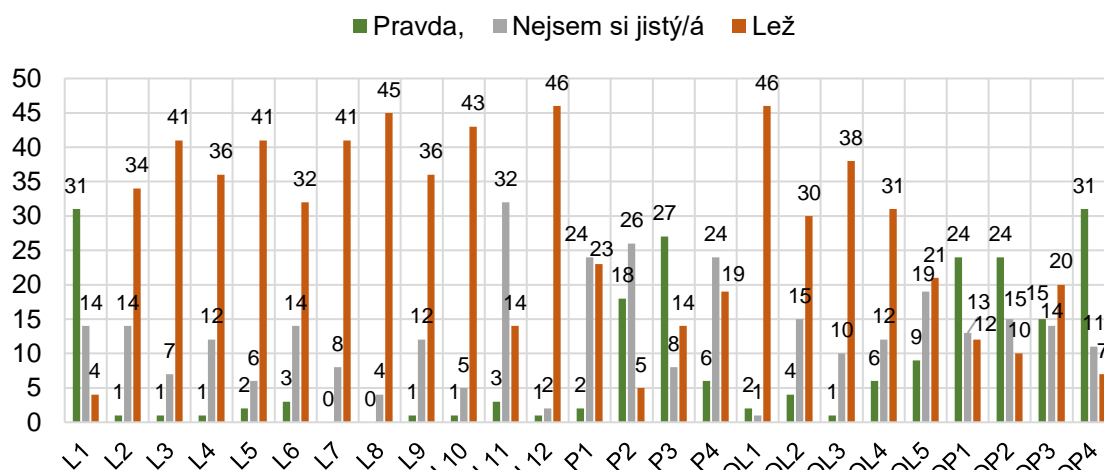
⁹⁹ ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. EU přidala na seznam schválených potravin dva další druhy hmyzu. Online. Asociace soukromého zemědělství ČR. 24. 1. 2023. Dostupné z: <https://www.asz.cz/clanek/10334/eu-pridala-na-seznam-schvalenych-potravin-dva-dalsi-druhy-hmyzu/>. [cit. 2024-03-15].

¹⁰⁰ NAVRÁTIL, Boleslav. *Před sto třiceti lety se v centru Ostravy zřítíl řetězový most*. Online. MORAVSKOSLEZSKÝ deník.cz. 20. 8. 2016. Dostupné z: https://moravskoslezsky.denik.cz/zpravy_region/pred-sto-triceti-lety-se-v-centru-ostavy-zritil-retezovy-most-20160820.html. [cit. 2024-03-15].

¹⁰¹ KARLÍK, Tomáš. *Měsíc bude mít brzy svůj internet. NASA schválila vesmírnou síť LunaNet*. Online. ČT24. 18. 10. 2021. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/veda/mesic-bude-mit-brzy-svuj-internet-nasa-schvalila-vesmirnou-sit-lunanet-28380>. [cit. 2024-02-15].

<p>Obrázek 10 - Tourist Guy</p> 	<p>OL3</p>	<p>Obrázek 11 - Hercules the giant dog</p> 	<p>OL4</p>
<p>Obrázek 12 - Snowball the Monster Cat</p> 	<p>OL5</p>	<p>Obrázek 13 - Confusing Perspective</p> 	<p>OP1</p>
<p>Obrázek 14 - This Is A Weird-Looking Rabbit</p> 	<p>OP2</p>	<p>Obrázek 15 - Rubber Ducky, you're so Huge!</p> 	<p>OP3</p>
<p>Obrázek 16 - Letter From Maho Beach</p> 	<p>OP4</p>		

Obrázek 17 - Rozlišování pravdivých a nepravdivých informací PČR

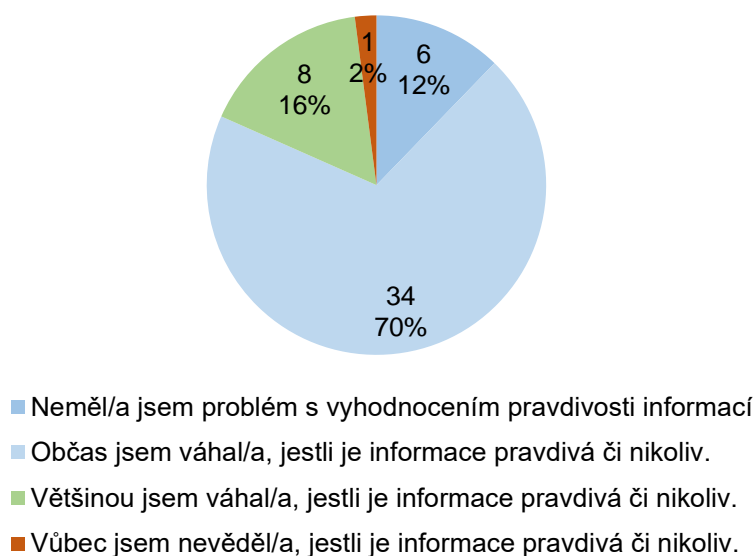

Žádný z textů ani obrázků nemá úplnou shodu v odpovědích. Spíše se policistům dařilo rozpoznávat nepravdivé texty a upravené obrázky. Pravdivé texty a neupravené obrázky měly menší četnost správných odpovědí a častěji si u nich respondenti nebyli jistí.

Položka č. 13 – policie: Která odpověď nejlépe popisuje vaše pocity při určování pravdivosti informací v předchozí části?

V této položce odpovědělo 70 % respondentů, že občas váhali, když pracovali na předchozí položce. 12 % respondentů připadalo, že vůbec neměli problém s vyplněním a 16 % naopak mělo problémy s odpověďmi.

Obrázek 18 - Pocity při určování pravdivosti v předchozí části PČR

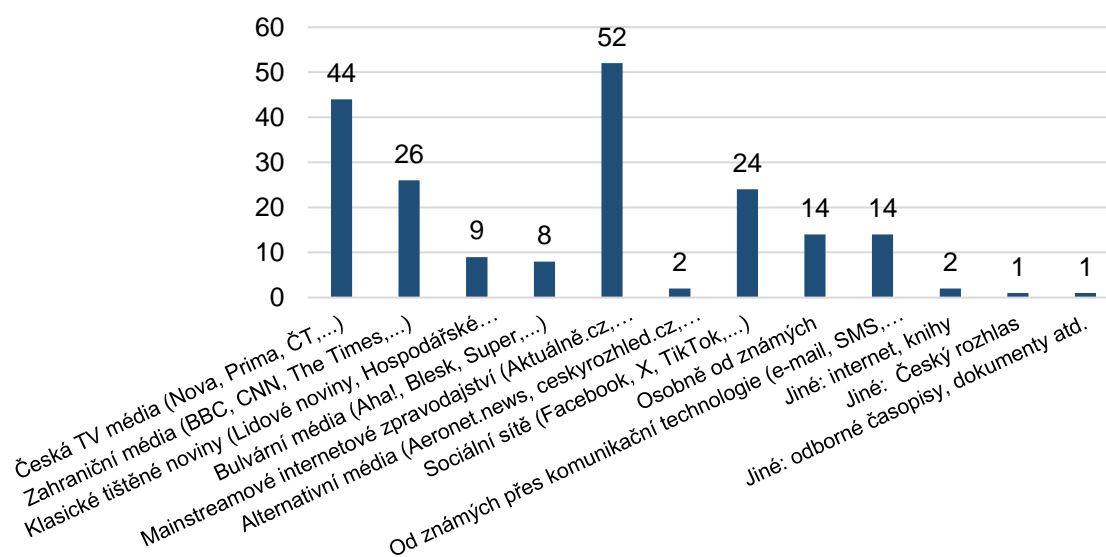

5.5.2 Výsledky dotazníku pro běžné obyvatelstvo

Položka č. 4 – běžné obyvatelstvo: Ze kterých zdrojů nejčastěji čerpáte informace?

Respondenti z řad běžného obyvatelstva nejčastěji jako zdroj informací využívali česká televizní média a mainstreamové internetové zpravodajství. Ty jako jediné zvolilo více než 50 % respondentů. Nejméně čerpali respondenti z alternativních médií, bulvárních médií a klasických tištěných novin. 8 respondentů zvolilo možnost vlastní odpovědi. 4 z těchto odpovědí byly zakomponovány do předdefinovaných skupin, protože jim odpovídaly. 2 odpovědi byly shodné, jednalo se o internet a knihy. Další odpovědi byly Český rozhlas a odborné časopisy, dokumenty atd.

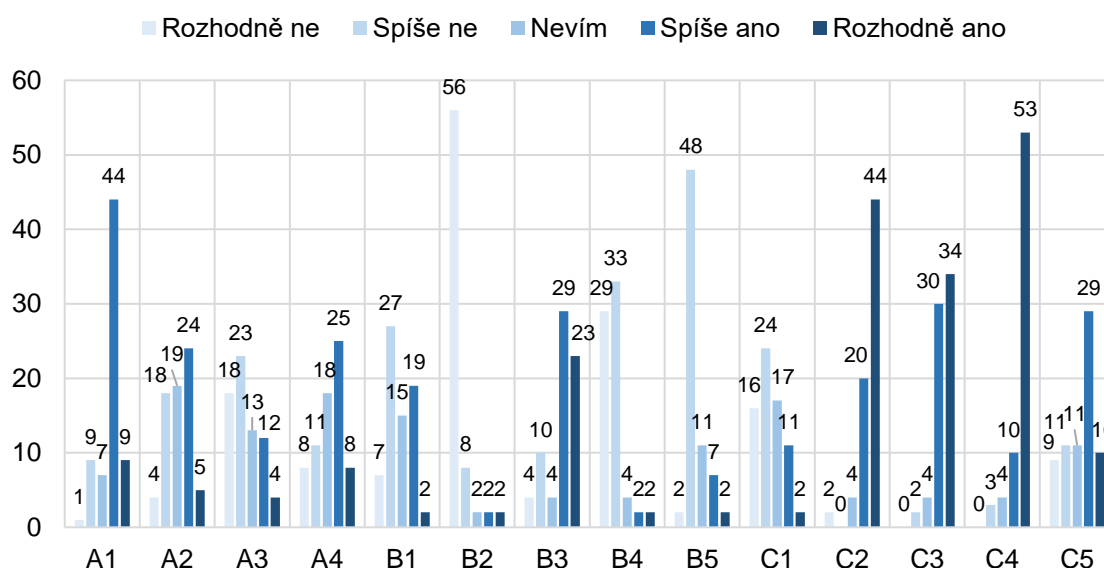
Obrázek 19 - Z jakých zdrojů čerpá běžné obyvatelstvo informace

Položka č. 5 – běžné obyvatelstvo: Na škále označte, jak se ztotožňujete s napsanými výroky.

V této položce jsou pro větší přehlednost výroky rozděleny podle Tabulky 2 – označení výroků z položky č. 11 – policie. Většina respondentů vnímá dezinformace jako hrozbu a celkově spíše mají důvěru ve své schopnosti rozpoznávat dezinformace. Rizikové nakládání, které by mohlo vést k šíření dezinformací je u respondentů z řad běžného obyvatelstva v menšině.

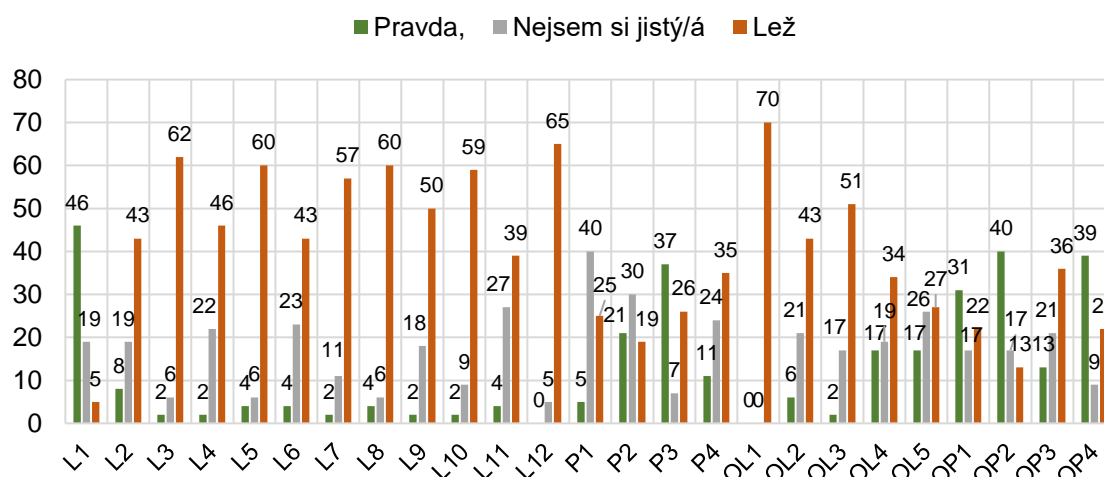
Obrázek 20 - Ztotožnění se s výroky běžné obyvatelstvo

Položka č. 6 – běžné obyvatelstvo: U obrázků a krátkých textů rozhodněte, zda jsou pravdivé či nikoliv.

Grafické znázornění položky je kvůli větší přehlednosti propojena s Tabulkou 3 - Označení textů a obrázků z položky č. 12 – policie. Respondenti z řad běžného obyvatelstva Měli byli úspěšnější při rozpoznávání lživých informací. U pravdivých informací byl výsledek horší. U obrázku OL1 měli respondenti z řad běžného obyvatelstva 100% úspěšnost.

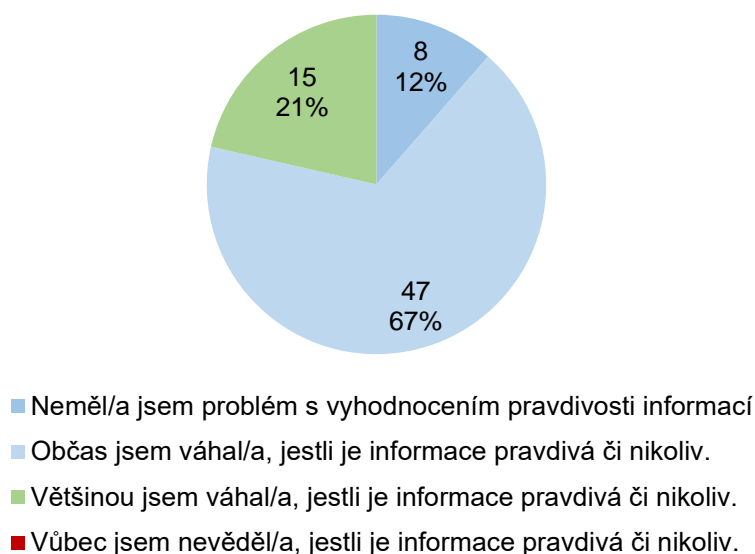
Obrázek 21 - Rozlišování pravdivých a nepravdivých informací běžné obyvatelstvo

Položka č. 6 – běžné obyvatelstvo: Která odpověď nejlépe popisuje vaše pocity při určování pravdivosti informací v předchozí části?

U respondentů z řad běžného obyvatelstva se nikdo po vyplnění dotazníku necítil tak, že by vůbec nedokázal rozlišit pravdivé a neopravdivé informace. 21 % respondentů označilo, že většinou váhalo nad informacemi. 67 % váhalo občas a 12 % mělo pocit, že s vyhodnocováním nemělo vůbec problém.

Obrázek 20 - Pocity při určování pravdivosti v předchozí části běžné obyvatelstvo

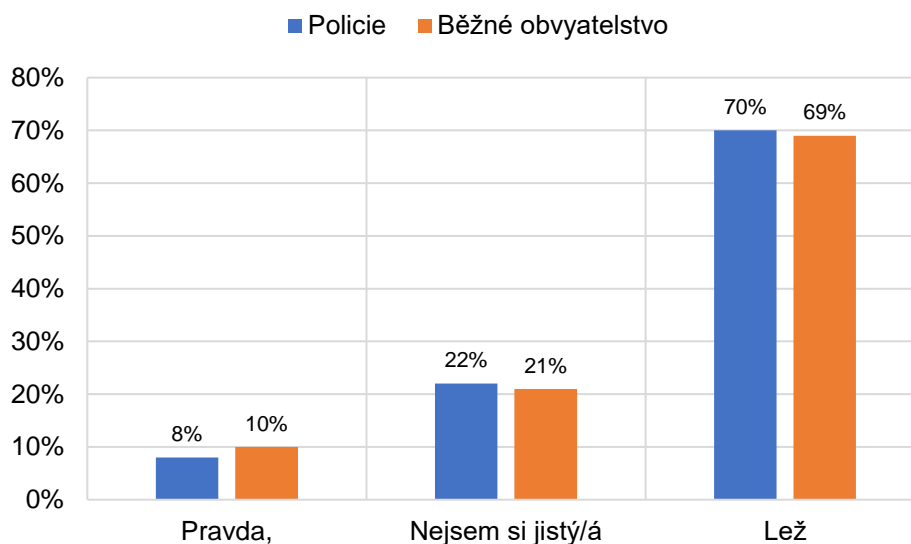
5.6 Zhodnocení průzkumu

Průzkum provedený formou dotazníku přes internet měl své výhody i nevýhody. Mezi výhody patřila možnost získání rozsáhlejšího výzkumného vzorku, snadná distribuce, schopnost kvantifikace dat a nižší nákladnost na provedení šetření. Na druhou stranu se objevily i nevýhody, jako je nepřímá komunikace s respondenty a nižší návratnost dotazníků. Též by bylo vhodné zvážit zjednodušení formulace některých otázek, aby nedocházelo k možným nesprávným interpretacím ze strany respondentů.

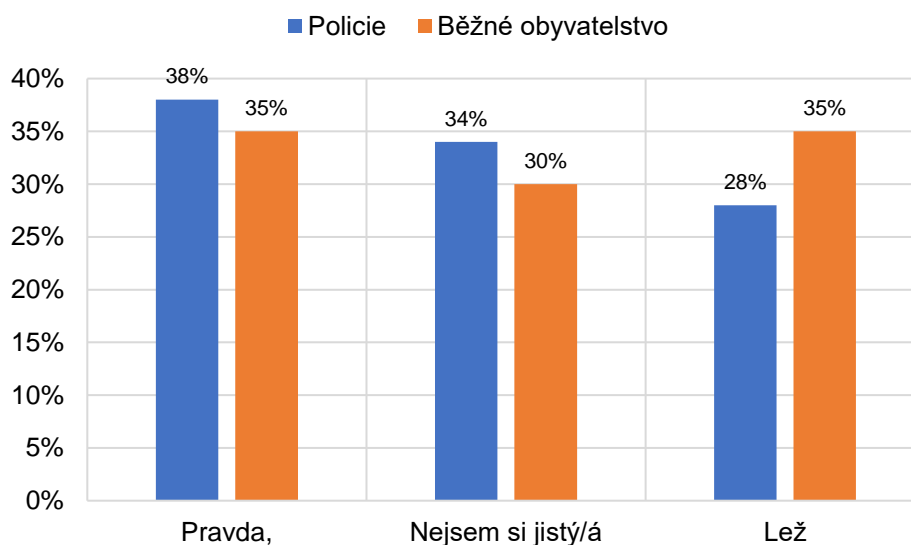
Za pomoci výsledků průzkumu byly ověřeny hypotézy.

1. Příslušníci PČR jsou úspěšnější při odhalování nepravdivých informací než běžná populace.

Obrázek 22 - Odhalování lživých informací

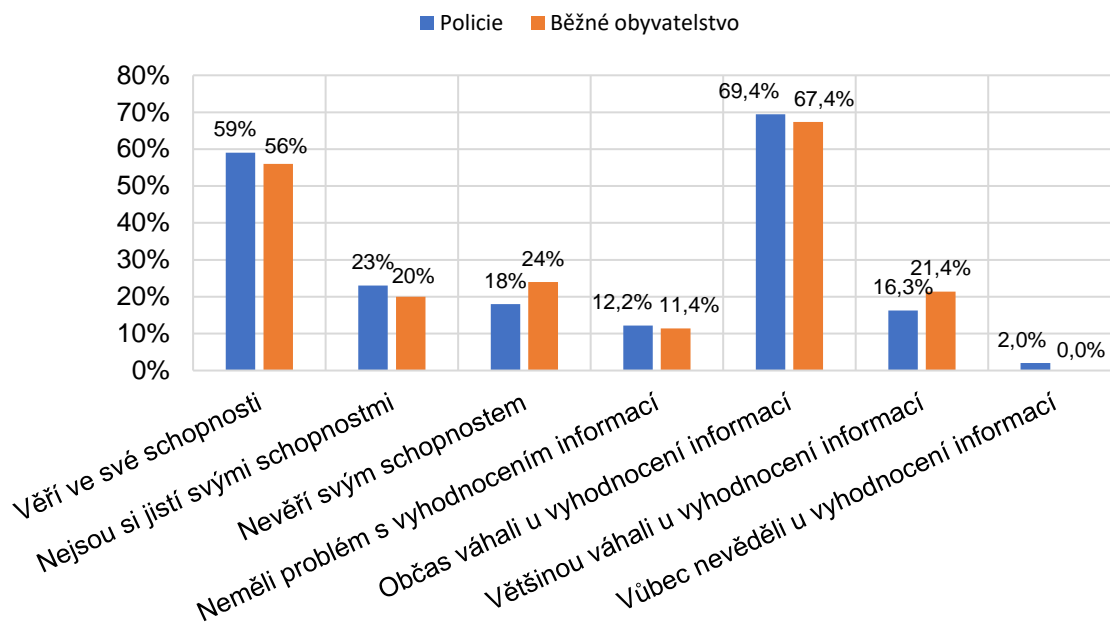
Obrázek 21 - Odhalování pravdivých informací

Z prvního grafu můžeme vidět, že chybovost při odhalování nepravdivých informací je téměř totožná. Tudíž je první hypotéza vyvrácena. Zajímavé ovšem je, že policisté dokážou lépe určit, že se jedná o pravdivou informaci, kdežto běžné obyvatelstvo stejně často označovalo pravdivou informaci jako pravdu i lež. U obou skupin se u pravdivých informací objevovala nejistota.

2. Příslušníci PČR mají stejnou víru ve své schopnosti rozpoznávat dezinformace jako běžná populace.

Obrázek 25 - Víra ve vlastní schopnosti rozeznávat nepravdivé informace

Jak vyplývá z grafu, není statisticky relevantní rozdíl mezi důvěrou ve vlastní schopnosti rozpoznávat dezinformace. Druhá hypotéza je tedy potvrzena. Běžná populace si je pouze zanedbatelně méně jistá.

5.7 Diskuse

Určitě by zde mělo zaznít, že získaná data nemusí odpovídat skutečnosti. Dezinformace jsou velice citlivým tématem a někteří potenciální respondenti nechtějí odpovídat, protože mají strach z toho, že je tento průzkum vytvořený na zakázku a data budou dohledatelná, takže bude možné zjistit kdo jak odpovídal a podle toho se s nimi bude zacházet. Takže potenciální respondenti, kteří by se odlišovali od hlavního proudu se pravděpodobně průzkumu nezúčastnili. Informace z této sféry je ovšem velice obtížné získat, právě z toho důvodů výše uvedených.

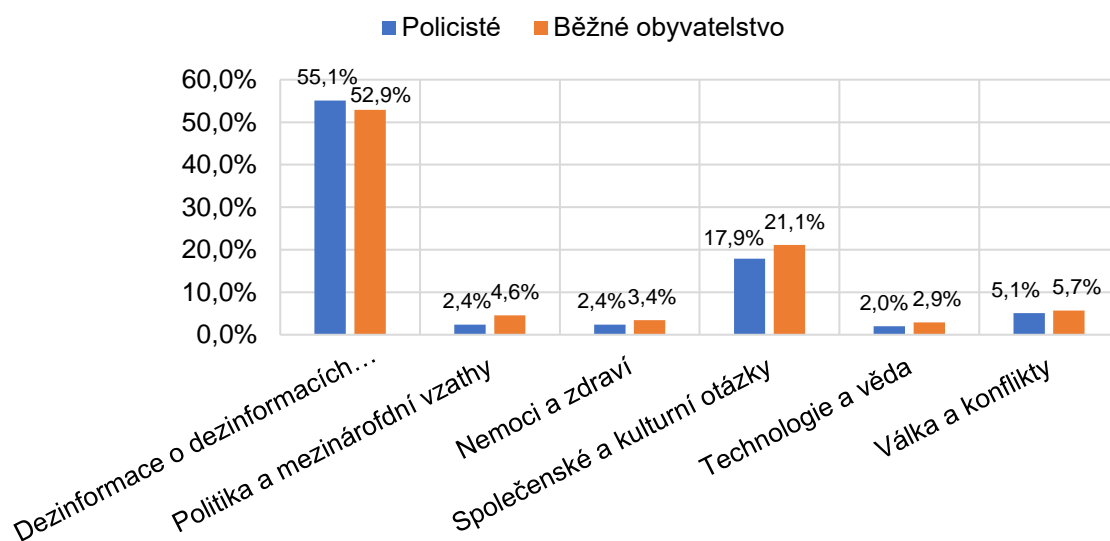
Naopak ochota jiných byla až překvapující. Dokonce byl i velký zájem o výsledky průzkumu, takže je pravděpodobné, že výsledky budou konzultovány s respondenty, kteří o ně projeví zájem.

K zodpovězení dílčích výzkumných otázek a hlavní výzkumné otázky posloužily výsledky dotazníkového šetření.

Dílčí výzkumné otázky:

- **Kterému tématu dezinformačního narativu nejvíce podléhají Příslušníci PČR a kterému běžná populace?**

Obrázek 26 - Kterému tématu dezinformačního narativu nejvíce podléhají obě skupiny

Na tuto otázku odpovídaly výsledky položky číslo 12 u dotazníku pro policisty a číslo 6 u dotazníku pro běžné obyvatelstvo.

Policisté i běžné obyvatelstvo měly největší problémy v oblasti dezinformací o dezinformacích samotných a s velkým odstupem následují společenské a kulturní otázky. Naopak největší šanci odolat dezinformacím měly obě skupiny, pokud se bude jednat o okruhy z technologie a vědy, nemoc a zdraví a politiky a mezinárodních vztahů. Rozdíly mezi skupinami prakticky nejsou, ale největší rozdíl můžeme pozorovat u společenských a kulturních otázek.

- **Jsou příslušníci PČR úspěšnější při odhalování nepravdivých informací než běžná populace?**

Na tuto otázku se odpovídalo při prokazování první hypotézy a odpovídaly na ní výsledky položky číslo 12 u dotazníku pro policisty a položky číslo 6 u dotazníku pro civilní obyvatelstvo.

Dle výsledků policisté nejsou úspěšnější při odhalování nepravdivých informací než běžná populace. Ale tím, že do položky byly přidány i pravdivé informace vnikl zajímavý výsledek. A to je, že policisté jsou lepší v určování pravdivých informací než běžná populace.

- **Jak příslušníci PČR vnímají odolnost vůči dezinformacím?**

Na tuto otázku odpovídaly výsledky položek číslo 6, 7, 8, 9 a 10 u dotazníku pro policisty.

Policisté vnímají odolnost vůči dezinformacím jako důležité téma a zároveň si více než polovina z nich myslí, že jsou dobře připraveni dezinformacím čelit. Jako nejpoužívanější faktory, které jim pomáhají nepodlehnout dezinformacím uvedli kritické myšlení, analytické myšlení a psychická stabilita. Nejméně použitelné podle policistů jsou kurzy seberozvoje a fyzické zdraví. Naopak za nejhorší faktor, který napomáhá podryvat odolnost vůči dezinformacím, uvedli policisté podprůměrnou inteligenci, stereotypizaci, nízkou úroveň vzdělání a nadměrné používání sociálních sítí. Nejméně na podryvajících faktory jsou pracovní kolektiv, členství v zájmových skupinách a náboženské vyznání.

Jako nejlepší možnosti, jak zlepšit připravenosti policistů čelit dezinformačním vlivům, uvedli policisté pravidelné informační schůzky, kde by se probíraly aktuálně šířené dezinformace. Dále pak semináře zaměřené na práci s informacemi a kurzy kritického myšlení. Jako nejméně vhodné možnosti uvedli úpravu vstupních psychotestů a pravidelné testování na rozpoznávání dezinformací. Jako nejlepší způsob pomoci v boji proti dezinformacím policisté nejčastěji uváděli aktivní působení na své okolí, zaměření se na sebe a sebevzdělávání více než čtvrtina uvedla, že neví, jak pomoci.

- **Ze kterých zdrojů čerpají informace příslušníci PČR a ze kterých běžná populace?**

Na tuto otázku odpovídaly výsledky položky číslo 5 u dotazníku pro policisty a položky číslo 4 u dotazníku pro běžné obyvatelstvo.

Tato otázka asi žádné překvapení nepřinesla. Policisté i běžní obyvatelé nejčastěji čerpají informace z mainstreamového internetového zpravodajství a českými televizními médii. Kousek za nimi se drží zahraniční média a čtvrté

místo obsadily u obou skupin sociální sítě. Nejméně se u obou skupin čerpalo z alternativních médií, bulvárních médií a klasických tištěných novin. Tyto informace ukazují, že i konzervativnější čtenáři se v dnešní době přesouvají spíše na internet.

Hlavní výzkumná otázka:

- **Jak ovlivňuje dezinformační působení příslušníky PČR v porovnání s běžnou populací?**

Na hlavní výzkumnou otázku odpovídaly položky číslo 11, 12 a 13 u dotazníku pro policisty a položky číslo 5, 6 a 7 u dotazníku pro běžnou populaci.

Podle výsledků by se dalo říct, že rozdíly u obou skupin jsou velice malé, ale stejně by bylo vhodné je ukázat. Policisté jsou schopnější v práci s informacemi než běžná populace. 86 % policistů vědělo, jak pracovat s informacemi, tak aby nedocházelo k šíření dezinformací a aby jim nepodlehli, oproti tomu u běžného obyvatelstva to bylo 75 %. Obě skupiny vnímaly dezinformaci jako hrozbu, 67 % policistů a 72 % běžných obyvatel. Sebedůvěra obou skupin byla téměř totožná. U obou skupin věřilo svým schopnostem rozpoznat falešné informace přes 55 % respondentů. Zajímavé je, že po testování jejich dovedností v oblasti rozpoznávání pravdivých a nepravdivých informací uvedlo pouze 12 % z každé skupiny, že neměli žádný problém s vyhodnocením informací. Velká většina si teda nebyla tak jistá, že dokázala odhalit všechny nepravdy. I když bylo nakonec 70 % respondentů z obou skupin schopno rozpoznat lživé informace a pouze 10 % jim naletělo. Naopak pravdivé informace jim dělaly problémy, ty špatně označilo 35 % běžného obyvatelstva 28 % policistů a více než 30 % v každé skupině si nebylo jistých odpovědí. Takže ve vzájemném porovnání vyjdou o trochu lépe policisté, ale je to zanedbatelný rozdíl a obě skupiny by se měly snažit být ještě o něco lepšími v obraně proti dezinformačním vlivům.

5.8 Doporučení pro praxi

Doporučení již bylo zmíněno respondenty z řad policie, je potřeba se vzdělávat a přemýšlet nad tím co za informace přijímáme a vést otevřenou konverzaci i s těmi, kteří zastávají jiné názory. Stále se je v čem zlepšovat.

Vzhledem k masivnímu množství informačních zdrojů, které v dnešní internetové době existují je potřeba zaměřit se na základy. Začít ve vzdělávacích institucích, modernizovat osnovy tak aby odpovídaly potřebám. Neučit jen mediální výchovu, ale probudit ve studentech zájem o vyhledávání informací. Ale nesmí se končit jen u mladých lidí, je potřeba zvyšovat mediální gramotnost i u starších generací, protože ty mohou být v rámci nových technologií zranitelnější.

Mělo by pokračovat zkoumání fenoménu dezinformací, protože nejlépe se můžeme bránit, když poznáme svého nepřítele. Bojovat se v dnešní době musí i proti nadužívání pojmu dezinformace. Když každý odlišný názor označíme takto silným pojmem, tak to bude na světě vypadat jako v románu 1984 od George Orwella.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo vytvořit soubor relevantních poznatků o sociálně psychologických aspektech dezinformačního působení se zaměřením na vnímání a řešení tohoto procesu příslušníky PČR a srovnání s běžnou. V teoretické části byl za pomoc literárních zdrojů popsán celkový obraz dezinformací. Definice dezinformací a souvisejících pojmů, historie dezinformací, jaké mají formy a jak se šíří. Proč se šíří a které psychologické aspekty tomu napomáhají. Nakonec byly dány dezinformace do souvislosti s příslušníky PČR a byly uvedeny dopady dezinformací a jak se proti nim bránit.

V empirické části byla metodika průzkumu, který proběhl v rámci specializovaných útvarů a v odpovídajícím vzorku běžné populace. Byly vytyčeny čtyři dílčí výzkumné otázky a jedna hlavní výzkumná otázka. Za využití teoretické části byly formulovány dvě hypotézy. Výzkumné otázky se zabývaly tím, jak ovlivňují dezinformace příslušníky PČR a zda je rozdíl mezi policisty a běžnou populací. Dále kterým tématům dezinformačního narativu podléhají policisté a kterým běžné obyvatelstvo, jestli jsou policisté lepší v rozpoznávání mylných informací než běžné obyvatelstvo, ze kterých zdrojů čerpají obě skupiny a jak policisté vnímají odolnost vůči dezinformacím.

První hypotéza byla vyvrácena a druhá hypotéza bylo potvrzena. Bylo zjištěno, že mezi policisty a běžnou populací nejsou žádné výrazné rozdíly. Obě skupiny jsou náchylnější ke stejným dezinformačním narativům a ve velice podobné míře jsou schopni rozpoznávat nepravdivé informace. Obě skupiny čerpali informace v podobném množství ze stejných zdrojů. Zajímavé bylo, že policisté jsou lepší při určování pravdivých informací než běžné obyvatelstvo. Policisté vnímají, že svou odolnost je stále potřeba vylepšovat a nejlepší je se u toho zaměřit na seberozvoj a aktivní působení proti dezinformacím ve svém okolí.

Dezinformace tu s námi jsou a pravděpodobně se s vývojem technologií budou stávat důvěryhodnějšími a nebezpečnějšími. Je proto důležité nezaspat a zabývat se tímto fenoménem, nebo nám ujede vlak a v sázce můžou být samotné pilíře demokratického světa. Zároveň je ale potřeba nenadužívat tento

pojem, protože ani to není správná cesta a nakonec to může mít stejný výsledek jako samotná dezinformace.

Seznam literatury

BOUKALOVÁ, Hedvika; CERHA, Ondřej; SEDLÁČEK, Mojmír a ŠÍROVÁ, Eva. *Psychologie komunikace*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2023. ISBN 978-80-271-1388-0.

COLLIN, Catherine; BENSON, Nigel C.; GINSBURG, Joannah; GRAND, Voula; LAZYAN, Merrin et al. *Kniha psychologie*. Vydání druhé. Přeložil Michaela BUCHTELOVÁ, přeložil Ivana MIČÍNOVÁ, přeložil Otakar VOCHOČ. Universum (Euromedia Group). Praha: Euromedia Group, 2019. ISBN 978-80-7617-356-9.

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Vyd. 2. Přeložil Petr BAKALÁŘ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-815-9.

GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Velký psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HEWSTONE, Miles a STROEBE, Wolfgang (ed.). *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.

KAHNEMAN, Daniel. *Myšlení: rychlé a pomalé*. Pod povrchem. V Brně: Jan Melvil, 2012. ISBN 978-80-87270-42-4.

KURFÜRST, Jaroslav a PAĎOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9.

NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2.

PACEPA, Ion Mihai a RYCHLAK, Ronald J. *Dezinformace: tajná strategie Ruska, jak zničit Západ*. Přeložil Vladimír FUKSA. Brno: BizBooks, 2016. ISBN 978-80-265-0527-3.

PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1086-6.

STERNBERG, Robert J. *Kognitivní psychologie*. Vyd. 2. Přeložil František KOUKOLÍK. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-638-4.

TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2014-7.

HYPŠOVÁ, Petra. *Psychosociální determinanty emoční inteligence u příslušníků Policie ČR*. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie, 2019.

ADAMS, Brooke. *Aging and fake news: It's not the story you think it is*. Online. UNIVERSITY OF FLORIDA. UNIVERSITY of FLORIDA News.2. 5 2022. Dostupné z: <https://news.ufl.edu/2022/05/aging-adults-fake-news/>. [cit. 2024-03-15].

BOGART, Laura M a THORBURN, Sheryl. Are HIV/AIDS Conspiracy Beliefs a Barrier to HIV Prevention Among African Americans? Online. *JAIDS Journal of Acquired Immune Deficiency Syndromes*. 2005, roč. 38, č. 2, s. 213-218. ISSN 1525-4135. Dostupné z: <https://doi.org/10.1097/00126334-200502010-00014>. [cit. 2024-02-11].

CEMPER, Jan. *Staré texty o uprchlících byly přeneseny na Ukrajince*. Online. Manipulátoři.cz. 2. 12. 2022. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/stare-texty-o-uprchlicich-byly-preneseny-na-ukrajince/>. [cit. 2024-02-24].

CITORES, Felipe Kut. *Stav proočkování v ČR. Jak se dostat zpátky na vrchol?* Online. MEDICAL TRIBUNE. 2022. Dostupné z: <https://www.tribune.cz/medicina/stav-proockovani-v-cr-jak-se-dostat-zpatky-na-vrchol/>. [cit. 2024-03-10].

ČESKO. *Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů*. Online. Zákony pro lidi.cz. © AION CS 2010–2024 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361>. [cit. 7. 3. 2024].

ČESKO. *Vyhláška č. 487/2004 Sb., o osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru – znění od 1. 1. 2013*. Online. Zákony pro lidi.cz. © AION CS 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-487>. [cit. 8. 3. 2024]

ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. *EU přidala na seznam schválených potravin dva další druhy hmyzu*. Online. Asociace soukromého zemědělství ČR. 24. 1. 2023. Dostupné z: <https://www.asz.cz/clanek/10334/eu-pridala-na-seznam-schvalenych-potravin-dva-dalsi-druhy-hmyzu/>. [cit. 2024-03-15].

DOUBRAVOVÁ, Barbora; DOHNALOVÁ, Anna; KOPECKÁ, Jana; ŠVEC, Pavel a KROPÁČEK, Jiří. *My a dezinformace*. Online. ECONOMIA, A.S. Aktuálně.cz. 15. 6. 2023. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/dezinformace/r~c8dd8d90f88f11eda873ac1f6b220ee8/>. [cit. 2024-01-28].

EVROPSKÁ KOMISE. *Jak odlišit fakta od dezinformací*. Online. Evropská komise. 2020. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/fighting-disinformation/tackling-coronavirus-disinformation_cs#p%C5%99%C3%ADklady-dezinformac%C3%AD. [cit. 2024-02-24].

FLAGG, James Montgomery. *I want you for U.S. Army: nearest recruiting station*. Online. In: USAGOV. LIBRARY OF CONGRESS. C1917. Dostupné z: <https://tile.loc.gov/storage-services/service/ppn/ppmsca/50500/50554r.jpg>. [cit. 2024-03-14].

KARLÍK, Tomáš. *Očkování nezpůsobuje autismus. Důkaz přinesla studie na více než půl milionu dětí.* Online. ČT24. 6. 3. 2019. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/veda/ockovani-nezpusobuje-autismus-dukaz-prinesla-studie-na-vice-nez-pul-milionu-detech-66587>. [cit. 2024-03-15].

KARLÍK, Tomáš. *Měsíc bude mít brzy svůj internet. NASA schválila vesmírnou síť LunaNet.* Online. ČT24. 18. 10. 2021. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/veda/mesic-bude-mit-brzy-svuj-internet-nasa-schvalila-vesmirnou-sit-lunanet-28380>. [cit. 2024-02-15].

KOPECKÝ, Kamil. *Co je to vlastně ten hoax, dezinformace, misinformace nebo třeba fake news? Čím se tyto termíny liší a co mají společného?* Online. PEDAGOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI. E-Bezpečí 2. 11. 2022 Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/2864-co-je-to-vlastne-ten-hoax-dezinformace-misinformace-nebo-treba-fake-news-cim-se-tyto-terminy-lisi-a-co-maji-spolecneho>. [cit. 2024-01-28].

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Dezinformační narativy k Ukrajině.* Online. Ministerstvo vnitra české republiky. C2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/dezinformacni-narativy-k-ukrajine.aspx>. [cit. 2024-02-24].

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Koronavirus: Přehled hlavních dezinformačních sdělení.* Online. Ministerstvo vnitra české republiky. C2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/koronavirus-prehled-hlavnich-dezinformacnich-sdeleni.aspx>. [cit. 2024-02-24].

SVOBODOVÁ, Ivana. *Jak se zrodil terorista: Ojedinělý vhled do života českého atentátníka.* Online. RESPEKT MEDIA A.S. RESPEKT. 19. 1. 2019. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2019/4/jak-se-zrodil-senior-terorista>. [cit. 2024-02-24].

THRAUMB, Jaroslav. *Faktus.info: Monitoring výroků českých politiků.* Online. FAKTICKÉ INFO Z.S. Manipulátoři.cz. 16. 3. 2016. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/faktus-info-monitoring-vyroku-ceskych-politiku/>. [cit. 2024-02-24].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Ředitelství pro mezinárodní policejní spolupráci.* Online. Policie.cz. C2024. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/reditelstvi-pro-mezinarodni-policejni-spolupraci.aspx>. [cit. 2024-03-14].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní centrála proti terorismu, extremismu a kybernetické kriminalitě SKPV.* Online. Policie.cz. C2024. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/narodni-centrala-proti-terorismu-extremismu-a-kyberneticke-kriminalite.aspx>. [cit. 2024-03-14].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Etický kodex.* Online. Policie.cz. 2023. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/eticky-kodex-policie-ceske-republiky.aspx>. [cit. 2024-03-08].

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *ZÁKLADNÍ ODBORNÁ PŘÍPRAVA (ZOP).* Online. Policie.cz. C2024. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/utvar-policejniho-vzdelavani-a-sluzebni-pripravy.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>. [cit. 2024-03-08].

BARACK OBAMA PRESIDENTAL LIBRARY. *President Barack Obama*. Online. BARACK OBAMA PRESIDENTAL LIBRARY. 20. 1. 2022. Dostupné z: <https://www.obamalibrary.gov/obamas/president-barack-obama>. [cit. 2024-03-15].

FARLEY, Robert. *The Facts on 'De-Nazifying' Ukraine*. Online. FactCheck.org. 31. 3. 2022. Dostupné z: <https://www.factcheck.org/2022/03/the-facts-on-de-nazifying-ukraine/>. [cit. 2024-03-15].

HOAX.CZ. *ŠOK V LÉKÁRNĚ - KDO NEMUSÍ PLATIT ZA LÉKY*. Online. HOAX.cz. C2000-2024. Dostupné z: <https://www.hoax.cz/hoax/sok-v-lekarne---kdo-nemusi-platit-za-leky/>. [cit. 2024-03-15].

HOAX.CZ. *V NOUZI ZADEJ PIN OPAČNĚ*. Online. HOAX.cz. C2000-2024. Dostupné z: <https://www.hoax.cz/hoax/v-nouzi-zadej-pin-opacne/>. [cit. 2024-03-15].

REDAKCE. *Vláda vyřešila nedostatek antibiotik. Občany vyzvala, aby místo penicilinu snědli plesnivý chléb*. Online. AZ247.cz. 12. 9. 2023. Dostupné z: <https://az247.cz/vlada-vyresila-nedostatek-antibiotik-obcany-vyzvala-aby-misto-penicilinu-snedli-plesnivy-chleb/>. [cit. 2024-03-15].

NAVRÁTIL, Boleslav. *Před sto třiceti lety se v centru Ostravy zřítíl řetězový most*. Online. MORAVSKOSLEZSKÝ deník.cz. 20. 8. 2016. Dostupné z: https://moravskoslezsky.denik.cz/zpravy_region/pred-sto-triceti-lety-se-v-centru-ostavy-zritil-retezovy-most-20160820.html. [cit. 2024-03-15].

Putin on the bear. Online. In: MOSCOW RUSSIAN. C 2024. Dostupné z: <https://moscowrussian.com/putin-on-the-bear/>. [cit. 2024-02-15].

Tourist Guy. Online. In: Museum of Hoaxes. C 2015. Dostupné z: https://hoaxes.org/photo_database/image/tourist_guy/. [cit. 2024-02-15].

Snowball the Monster Cat. Online. In: Museum of Hoaxes. C 2015. Dostupné z: https://hoaxes.org/photo_database/image/snowball_the_monster_cat/. [cit. 2024-02-15].

Hercules the giant dog. Online. In: Heart. C 2015. Dostupné z: <https://assets.heart.co.uk/2013/41/hercules-the-giant-dog-1381929244-view-0.jpg>. [cit. 2024-02-15].

Shark tank collapses. Online. In: Heart. C 2015. Dostupné z: <https://assets.heart.co.uk/2013/41/shark-tank-collapses-1381929244-view-0.jpg>. [cit. 2024-02-15].

Confusing Perspective. Online. In: Bored Panda. 3. 3. 2017. Dostupné z: https://www.boredpanda.com/blog/wp-content/uploads/2017/02/AXdzTab__700.jpg. [cit. 2024-02-15].

This Is A Weird-Looking Rabbit. Online. In: Bored Panda 3. 3. 2017. Dostupné z: https://www.boredpanda.com/blog/wp-content/uploads/2017/02/0WvWNQJ__700.jpg. [cit. 2024-02-15].

Rubber Ducky, you're so Huge!. Online. In: WorldInsidePictures.com. C2013-2024. Dostupné z: <https://worldinsidepictures.com/17-breathtaking-photos-that-look-fake-but-they-are-totally-real/>. [cit. 2024-02-15].

Letter From Maho Beach. Online. In: ASK THE PILOT. C2024. Dostupné z: <https://askthepilot.com/letter-from-maho-beach/>. [cit. 2024-02-15].

Seznam obrázků

Obrázek 1 - I want you for U.S. Army: nearest recruiting station. James Montgomery Flagg.	15
Obrázek 2 – Z jakých zdrojů čerpají policisté informace	50
Obrázek 3 - Jak často uvedené atributy pomáhají policistům odolávat dezinformacím	50
Obrázek 4 - Které faktory zhoršují odolnost vůči dezinformacím	51
Obrázek 5 - Jsou příslušníci PČR připraveni čelit dezinformacím	52
Obrázek 6 - Co zlepšuje připravenost policistů čelit dezinformacím	52
Obrázek 7 - Ztotožnění se s výroky PČR.....	56
Obrázek 8 - Putin on the bear	58
Obrázek 9 - Shark tank collapses	58
Obrázek 10 - Tourist Guy	59
Obrázek 11 - Hercules the giant dog	59
Obrázek 12 - Snowball the Monster Cat	59
Obrázek 13 - Confusing Perspective	59
Obrázek 14 - This Is A Weird-Looking Rabbit.....	59
Obrázek 15 - Rubber Ducky, you're so Huge!	59
Obrázek 16 - Letter From Maho Beach	59
Obrázek 17 - Rozlišování pravdivých a nepravdivých informací PČR.....	60
Obrázek 18 - Pocity při určování pravdivosti v předchozí části PČR	60
Obrázek 19 -Z jakých zdrojů čerpá běžné obyvatelstvo informace	61
Obrázek 20 - Pocity při určování pravdivosti v předchozí části běžné obyvatelstvo	63
Obrázek 21 - Odhalování pravdivých informací.....	64
Obrázek 22 - Odhalování lživých informací	64

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Kategorizace odpovědí položky č. 10	53
Tabulka 2 - Označení výroků z položky č. 11 - policie.....	55
Tabulka 3 - Označení textu z položky č. 12 PČR	57

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník pro policisty

Příloha č. 1 – Dotazník pro policisty

Dotazník - Dezinformace

Tento dotazník slouží jako podklad pro diplomovou práci věnující se psychologickým aspektům dezinformací u příslušníků PCR. Dotazník je dobrovolný zcela anonymní a bude sloužit pouze pro potřeby diplomové práce. V dotazníku je 13 položek a zabere vám přibližně 5-10 minut. Při označení odpovědi Other (Jiné), napište prosím svou odpověď/odpovědi. Povinné otázky jsou označeny červenou hvězdičkou. Prosím, vyplňte dotazník pravdivě. V případě jakýchkoliv dotazů mi prosím napište na e-mail matej.bartak@pccr.cz.

Předem děkuji za spolupráci!

Definice dezinformace z portálu E-Bezpečí: Dezinformace jsou **úmyslně lživé a klamavé informace, které se snaží cíleně ovlivnit náš vlastní úsudek.**

bartak.matej@gmail.com [Switch account](#)

Not shared

* Indicates required question

1. Pohlaví respondenta *

- Muž
 Žena

2. Věk respondenta *

- 18-30 let
 31-45 let
 46-60 let
 61 a více let

3. Nejvyšší dosažené vzdělání *

- Středověké vzdělání s maturitou
 Vyšší odborné
 Vysokoškolské

4. Jak dlouho jste u PČR? *

- 3 a méně let
 4-10 let
 11-20 let
 21-30 let
 31 a více let

5. Ze kterých zdrojů nejčastěji čerpáte informace? *

- Česká TV média (Nova, Prima, ČT,...)
 Zahraniční média (BBC, CNN, The Times,...)
 Klasické tištěné noviny (Lidové noviny, Hospodářské noviny, Právo,...)
 Bulvární média (Aha!, Blesk, Super,...)
 Mainstreamové internetové zpravodajství (Aktuálně.cz, Novinky.cz, iDnes.cz,...)
 Alternativní média (Aeronet.news, ceskyrozhled.cz, ac24.cz,...)
 Sociální sítě (Facebook, X, TikTok,...)
 Osobně od známých
 Od známých přes komunikační technologie (e-mail, SMS, telefon,...)
 Other: _____

6. Jak často si myslíte, že vám uvedené atributy pomáhají odolávat dezinformačním vlivům? *

	Nikdy	Málokdy	Občas	Často	Velmi často
Kritické myšlení	☐	☐	☐	☐	☐
Emoční inteligence	☐	☐	☐	☐	☐
Empatie	☐	☐	☐	☐	☐
Fyzické zdraví	☐	☐	☐	☐	☐
Silná vůle	☐	☐	☐	☐	☐
Rozhodnost	☐	☐	☐	☐	☐
Psychická stabilita	☐	☐	☐	☐	☐
Schopnost zvládat stres	☐	☐	☐	☐	☐
Analytické myšlení	☐	☐	☐	☐	☐
Vysokoškolské vzdělání	☐	☐	☐	☐	☐
Kurzy sebezvoje	☐	☐	☐	☐	☐

7. Které faktory podle vás zhoršují odolnost vůči dezinformacím?

- Stereotypizace a předsudky
 Nizká úroveň vzdělání
 Podprůměrná inteligence
 Silné osobní názory a postoje
 Odloučenost ze společnosti
 Nadměrné používání sociálních médií
 Členství v zájmových skupinách (politická strana, sportovní klub, spolek,...)
 Náboženské vyznání
 Pracovní kolektiv
 Other: _____

8. Jsou podle vás příslušníci PČR dobře připraveni čelit dezinformačním vlivům? *

- Rozhodně ne
 Spíše ne
 Nevím
 Spíše ano
 Rozhodně ano

9. Co by mohlo pomoci zlepšit připravenost příslušníků PČR čelit dezinformačním vlivům? *

- Pravidelné informování o aktuálně šířených dezinformacích
 Kurzy kritického myšlení
 Semináře zaměřené na ověřování informací a práci s informacemi
 Úprava vstupních psychologických testů, aby zjišťovaly odolnost jedince vůči dezinformačním vlivům
 Pravidelné testování na rozpoznávání dezinformací
 Rozšíření vlastní informační bubliny (snažit se bavit i s lidmi, kteří mají odlišné názory)
 Zavedení mediální výchovy do ZOP
 Other: _____

10. Napište, jak byste vy mohli aktivně pomoci při boji s dezinformacemi.*

Your answer

11. Na škále označte, jak se ztotožňujete s napsanými výroky.*

	Rozhodně ne	Spíše ne	Nevím	Spíše ano	Rozhodně ano
Lehce rozpoznám, když někde slyším/vidím nepravdivou informaci.	☐	☐	☐	☐	☐
Pokud nějakou informaci uvidím několikrát, budu jí považovat za pravdivou.	☐	☐	☐	☐	☐
Když mi přijde hromadný e-mail/hromadná zpráva od známého, přepošlu je dalším lidem.	☐	☐	☐	☐	☐
Pokaždé si ověřuji informace, které pochází ze zdroje, který neznám.	☐	☐	☐	☐	☐
Dokážu poznat zda je fotografie nějakým způsobem zmanipulovaná (fotomontáž, ořezání, vytržení z kontextu,...).	☐	☐	☐	☐	☐
Dezinformace mohou ovlivnit můj názor.	☐	☐	☐	☐	☐

Myslím si, že pojem dezinformace je nadužívaný a spíše se dnes používá k diskreditaci názorového oponenta.	☐	☐	☐	☐	☐
Považuji dezinformace za hrozbu.	☐	☐	☐	☐	☐
Když nemám možnost si informaci ověřit, považuji ji za pravdivou.	☐	☐	☐	☐	☐
Stává se mi, že uvěřím informaci a později se dozvím, že to nebyla pravda.	☐	☐	☐	☐	☐
Myslím si, že dezinformace se v dnešní společnosti vyskytují opravdu často.	☐	☐	☐	☐	☐
Myslím, že dezinformace mají velice škodlivý vliv a dají se použít jako zbraň.	☐	☐	☐	☐	☐
Dezinformace jsou běžnou součástí demokratické společnosti.	☐	☐	☐	☐	☐
Vím, že kdybych byl pod vlivem dezinformace, tak bude snadné mne přesvědčit o tom, že se mýlím.	☐	☐	☐	☐	☐

12. U obrázků a krátkých textů rozhodněte, zda jsou pravdivé či nikoliv. *

	Pravda	Nejsem si jistý/á	Lež
Starší lidé podléhají dezinformacím více než mladí lidé	☐	☐	☐
Bývalý americký prezident Barack Obama se nenarodil v USA, ale v Indonésii.	☐	☐	☐
Pojem dezinformace vznikl v Rusku.	☐	☐	☐
Očkování u dětí způsobuje autismus.	☐	☐	☐
Covid-19 byl uměle vytvořený, aby zredukoval světovou populaci a zabránil přelidňování.	☐	☐	☐
Válku na Ukrajině začalo NATO, protože dlouhodobě aktivně provokovalo Rusko.	☐	☐	☐
Evropská unie přidala hmyz na seznam schválených potravin.	☐	☐	☐
Na Ukrajině před válkou působily nacistické skupiny, které vraždily ruský mluvící občany.	☐	☐	☐
Premiér Petr Fiala se tajně setkal s americkým prezidentem Joe Bidensem na česko-polských hranicích, aby naplánovali rozmístění jaderných zbraní v Praze.	☐	☐	☐
Romové v lékárnách nemusí platit za léky.	☐	☐	☐
NASA připravuje internetové připojení na Měsíci.	☐	☐	☐
Saúdskoarabský duchovní vydal fatvu (nábožensko-právní stanovisko), podle níž muslimové v případě velkého hladu mohou sníst svou manželku.	☐	☐	☐
Jakmile se ocitnete v situaci a musíte pod nátlakem vybrat peníze z bankovního automatu, zadejte svůj PIN opačně. Automat vám vydá peníze a současně přivolá policii.	☐	☐	☐
Vojáci musí zrušit krok, když pochodují po mostě, protože by mohli způsobit vibrace dostatečné k tomu, aby se most zborčil.	☐	☐	☐
Neoloupaná cibule pohlcuje viry a bakterie.	☐	☐	☐
Vláda vyřešila nedostatek antibiotik. Občany vyzvala, aby místo penicilinu jedli plesnivý chléb.	☐	☐	☐

Obrázek 1 *

- Pravda
- Nejsem si jistý/á
- Lež

Obrázek 2 *

- Pravda
- Nejsem si jistý/á
- Lež

Obrázek 3 *

- Pravda
- Nejsem si jistý/á
- Lež

Obrázek 4 *

- Pravda
- Nejsem si jistý/á
- Lež

Obrázek 5 *

- Pravda
- Nejsem si jistý/á
- Lež

Obrázek 6 *

- Pravda
- Nejsem si jistý/á
- Lež

Obrázek 7 *

- Pravda
- Nejsem si jistý/á
- Lež

Obrázek 9 *

- Pravda
- Nejsem si jistý/á
- Lež

Back

Next

Page 3 of 5

Clear form

Obrázek 8 *

- Pravda
- Nejsem si jistý/á
- Lež

13. Která odpověď nejlépe popisuje vaše pocity při určování pravdivosti informací *
v předchozí části?

- Neměl/a jsem problém s vyhodnocením pravdivosti informací
- Občas jsem váhal/a, jestli je informace pravdivá či nikoliv.
- Většinou jsem váhal/a, jestli je informace pravdivá či nikoliv.
- Vůbec jsem nevěděl/a, jestli je informace pravdivá či nikoliv.